

Opinnäytetyö AMK

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2011

Mari Eronen

KIRJASTONHOITAJA ON PALKKAANSA PAREMPI

- ammatin arvon etsintää historiallisesta
näkökulmasta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Syyskuu 2011 | 56

Olli Mäkinen

Mari Eronen

KIRJASTONHOITAJA ON PALKKAANSA PAREMPI

-ammatin arvon etsintää historiallisesta näkökulmasta

Opinnäytetyöni aiheena on selvittää, mitä syitä löytyy kirjastoammattilaisten huonoon palkkaukseen ja alan alhaiseen arvostukseen. Aihepiiriä lähestytään kuudesta näkökulmasta, jotka ovat koulutus, naisvaltaisuus, kutsumus, arvostus, palkkaus ja edunvalvonta. Tutkimuksessani on historiallinen näkökulma ja asioita tarkastellaan lähinnä naisten kannalta. Ryhmähaastattelulla on saatu kvalitatiivista tietoa. Haastateltaviksi kutsuttiin kaksi eläköitynyttä kirjastonhoitajaa. Tutkimus toteutettiin kesällä 2011.

1950- ja 1960-luvuilla Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa opetti kirjastoneuvos Helle Kannila. Tutkimuksen perusteella tuolloin koulussa opiskelleet ovat saaneet Helle Kannilalta hyvän tuntemuksen Suomen silloiseen kulttuurikenttään ja löytäneet innostavan ja syvän kutsumuksen alalle. Kirjastoala on ollut hyvin naisvaltainen jo 50- ja 60-luvuilla, mutta tämä ei ole haitannut silloisia kirjastonhoitajia, päinvastoin. Kirjastotyön arvostus on tarttunut Helle Kannilan opetuksista. Se, miten muut alaa arvostivat tuona aikana, ei ole ollut merkitystä, sillä haastateltavat kokivat tekevänsä tärkeää työtä. Kirjastoalalla työtä ei tehty palkan takia, etusijalla on ollut työn mielekkyys. Ammattiyhdistystoiminta koettiin itselle vieraaksi ja kiinnostamattomaksi. Liittoon kuuluminen on kuitenkin ollut itsestään selvää, vaikka sen hyödyt ovatkin jääneet laihoiksi.

ASIASANAT:

arvostus, ammattiyhdistystoiminta, Kannila Helle, kirjastot, kirjastoala, koulutus, kutsumus, naisvaltaisuus, palkat, palkkaus

Mari Eronen

LIBRARY WORKERS DESERVE BETTER PAY

- a look at how the profession is valued from a historical view point.

The objective of this thesis is to find out why the library profession is undervalued and underpaid. The subject will be approached from six viewpoints which are: education, the professions female domination, vocation, valuation, salary and the trade union movement. My research has a historical perspective and looks at things mainly from a female view point. Group interviews have yielded qualitative data. Two retired librarians were invited to be interviewed. The study was conducted in the summer of 2011.

In the 1950's and 1960's library councillor Helle Kannila taught in the school of social sciences. The study shows that those who studied under Helle Kannila then, gained a good knowledge of the Finnish cultural field and found their calling in this deeply inspiring area. Librarian was already a heavily female-dominated profession in the 1950's and 1960's, but this was of little significance to the then librarians, on the contrary. Helle Kannilas teachings had instilled in them the value of their work. The interviewees felt that the way in which other sectors appreciated during that time had no significance, as they felt they were doing important work. The library work was not motivated by a large salary; the priority was the meaningfulness of work. Trade union activity was seen as foreign and uninteresting. However, union membership has been self-evident, although its benefits have been meagre.

KEYWORDS:

education, Kannila Helle, libraries, salary, trade union movement, valuation, vocation

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 SUOMALAINEN YHTEISKUNTA JA KOULUTUS 1800- LUVUN LOPUSSA JA 1900- LUVUN ALUSSA	8
2.1 Tyttöjen ja poikien koulutus	8
2.2 Kansakoulu kuuluu kaikille	8
2.3 Oppikouluja ja tyttökouluja	9
3 NAISKASVATUKSEN UUDISTAMINEN	9
3.1 Yhteiskoulut syntyvät	9
3.2 Ensimmäiset naisylioppilaat	10
3.3 Naisille sopivia aloja 1900-luvun alussa	10
4 KIRJASTONHOITAJAKOULUTUKSEN ALKUVAIHEET SUOMESSA	11
4.1 Vapaaehtoisuuteen perustuva toimi	11
4.2 Koulutuksen tarve kasvaa	12
4.3 Esikuvina Amerikan ja Pohjoismaiden kirjastokoulut	12
4.4 Kirjastonäkemyksestä syntyi polemiikka	13
4.5 Deichmannin opit suomalaisen kirjastokoulutuksen suunnan näyttäjinä	13
4.6 Eripituisia kursseja	14
4.6.1 Tuusulan kirjastokurssi	14
4.6.2 Kordelinin säätiön 3 kk kestävä kirjastokurssi	14
4.6.3 Valtion kirjastotoimikunnan valmistuskurssit vuosina 1924, 1930, 1934, 1937, 1941 - 1942	15
4.6.4 Sivutoimisten kirjastonhoitajien koulutus	15
4.7 Kurssien sisältö	15
4.8 Pääsyaatimukset koulutukseen	16
4.9 Kirjastonhoitajien pätevyysvaatimukset virkoihin	17
4.10 Yhteiskunnallinen korkeakoulu	18
4.11 Yhteenvetoa koulutuksesta	18
5 KIRJASTOALA NAISISTUU	19
5.1 Kirjasto miesten valtakuntana	19
5.2 Naisia kirjastoalalle Amerikassa	19
5.3 Kauno-impyt kirjastonhoitajina Suomessa	20
6 IHANTEELLINEN KUTSUMUS	21
6.1 Kutsumuksen määritelmä	21
6.2 Kirjastoammatti kutsumusammattina	22

6.3 Kutsumus muuttuu	23
7 ALAN HUONO ARVOSTUS	23
7.1 Arvostus vaihtelee eri aikoina	23
7.2 Suomen kuvalehden tutkimukset ammattien arvostuksesta	24
7.3 Helppoa työtä, jota kuka tahansa osaa tehdä	25
7.4 ”En oo oikein mittään”	25
8 KIRJASTOAMMATTILAISTEN PALKAT	26
8.1 Kunniavirasta palkalliseksi toimeksi	26
8.2 Kirjastotyön hinnoittelu	27
8.3 Alhaisesta palkasta kirjoittelu mediassa	28
8.4 Vähäiset ansiomahdollisuudet alalla	29
8.5 Palkka lakisääteiseksi 1941	29
8.6 Palkkaus nykyisin	30
8.7 Ammatin stereotyyppioita muuttamaan	30
8.8 Maskuliinisuutta virkanimikkeisiin	31
9 ETUJÄRJESTÖ PERUSTETAAN	31
9.1 Palkanormistot puhuttavat	31
9.2 Suomen Kirjastovirkailijayhdistyksestä Kirjastonhoitajaliitoksi	32
9.3 Palkkauksen korjaaminen epäonnistuu	33
9.4 Lakko vuonna 1984	33
9.5 Kolmen liiton ongelma	34
10 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
10.1 Haastattelun toteutus	35
10.2 Tutkimustulosten analyysi ja tulkinta	36
10.3 Kirjastoalan koulutus 1950- ja 1960-luvuilla	36
10.4 Kutsumusammatti	38
10.5 Kirjastoala on yksi naisvaltaisimmista aloista	38
10.6 Arvostus kirjastoalalla	39
10.7 Näkemykset kirjastoalan palkkauksesta	40
10.8 Edunvalvonta kirjastossa	41
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
11.1 Palkasta ja arvostuksesta	44
11.2 Koulutuksesta	45
11.3 Kutsumuksesta	46
11.4 Naisvaltaisuudesta	47

11.5	Ammattiyhdistystoiminnasta	47
11.6	Ammatin tulevaisuus	48
11.7	Pohdintaa omasta oppimisesta	49
	LÄHTEET	51

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunkolomake

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Kansankirjastoaste perustui vapaaehtoiseen uhrautuvaisuuteen eikä kirjastotyöstä maksettu alun perin palkkaa. Lakisääteisesti palkalliseksi kirjastotyö muuttui vasta 1941. Tätä nykyä kirjastot ovat tietoyhteiskunnan tukipylväitä. Palkkaus ei kuitenkaan vastaa koulutusta ja alan vaatimuksia.

Taloussanomien kesäkuussa 2011 julkaistun artikkelin mukaan suomalaisten keskipalkka on 3 032 euroa (Taloussanomien 2011). Tilastokeskuksen mukaan kuntasektorilla työskentelevä kuukausipalkkalainen sai lokakuussa 2010 palkkaa 2 778 euroa (Tilastokeskus 2011). Kirjastonhoitajan alkupalkka Kunnallisessa yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa vuodelta 2010 - 2011 on 1 990,90 € (KVTES 2011). Kehitys on siis mennyt entistä huonompaan, ja kirjastonhoitajien palkkaero kunnan muihin työntekijöihin ja muihin palkansaajiin on kasvanut merkittävästi.

1.2 Tutkimusongelma, toteutus ja menetelmät

Tässä tutkimuksessa etsitään syitä yleisen kirjaston kirjastonhoitajien huonoon palkkaukseen ja alan alhaiseen arvostukseen. Kysymykseen haetaan vastausta kuudesta eri näkökulmasta. Ensimmäiseksi tarkastelen, minkälaista tyttöjen koulutus oli Suomessa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvulla sekä miten kirjastoammatillinen koulutus alkoi ja mitä alalle vaadittiin. Toiseksi pohditaan kutsumusammattin olemusta ja sen pysyvyyttä. Kolmanneksi mietin alan naisvaltaisuutta ja arvostusta. Lopuksi tutkitaan palkkausta ja edunvalvontaa.

Tutkimuksessani on historiallinen perspektiivi ja tarkastelen asioita lähinnä naisten kannalta ja naisten kouluttautumisen kannalta. Tarkoitukseni on valottaa myös naisten mahdollisuuksia koulutukseen ja työelämään 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa.

Kvalitatiivista tutkimusta toteutettiin teemahaastattelun avulla, ja haastateltavina oli kaksi työuransa kirjastossa tehnyttä alan veteraania. Lähdeaineisto pyrittiin tutkimuksen alusta asti keräämään tutkimuskysymysten ehdoilla. Dokumentteina käytettiin kirjoja, artikkeleita, raportteja ja sähköisiä lähteitä. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna ryhmähaastatteluna. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1.

1.3 Käytetyt käsitteet

Käytän tässä opinnäytetyössäni yleisesti nimitystä kirjastonhoitaja. Ennen 1950-lukua ei kirjastoalan virkanimikkeitä ollut yhdenmukaistettu millään tavalla. Vasta 1950-luvun loppupuolella alkoi vakiintua käytäntö, että kaikkia silloisen kirjastotutkinnon suorittaneita alettiin kutsua kirjastonhoitajiksi. Myöskään koulutusta ei voi verrata nykyisiin. (Poteri 1990, 521; Poteri 1991, 13.)

Opinnäytteeni nimi tulee vuoden 1984 lakossa käytetystä iskulauseesta.

Työlläni ei ole toimeksiantajaa, vaan olen valinnut aiheen oman kiinnostukseni mukaan.

2 SUOMALAINEN YHTEISKUNTA JA KOULUTUS 1800- LUVUN LOPUSSA JA 1900- LUVUN ALUSSA

2.1 Tyttöjen ja poikien koulutus

1800-luvun alkuun asti koulutus pysyi Suomessa poikien etuoikeutena. Julkinen elämä ja virat oli tarkoitettu miehille, ja tyttöjen koulutusta pidettiin tarpeettomana. Tytöt saivat tyytyä alkeisopetukseen ja kotiopetukseen. (Ollila 1998, 33.) 1800-luvun lopulla ihmisten arvomaailma muuttui. Ranskan suuri vallankumous ja valistusfilosofia olivat ruokkineet tasa-arvon aatteita, jotka johtivat Euroopassa ja Yhdysvalloissa porvariston nousuun, orjien vapauttamiseen ja äänioikeuden laajenemiseen sekä naisemansipaatioon. Elinolot muuttuivat sitä mukaa kuin teollistuminen ja kaupungistuminen alkoivat päästä vauhtiin ja maatalouden rinnalle alkoi tulla palkkatyöläisyys. Kristillisen hengenelämän tilalle kaivattiin kaupunkielämälle sopivampia arvoja ja sivistyksen ja koulumaisen kasvatuksen kysyntä lisääntyi. Hartauskirjallisuuden ylivalta vaihtui sanoma- ja aikakauslehtiin sekä suomenkieliseen kauno- ja tietokirjallisuuteen. Pienimpiinkin kyliin alettiin perustaa kirjastoja ja lukutupia. (Heikkinen & Leino-Kaukiainen 2011, 17.)

2.2 Kansakoulu kuuluu kaikille

Kansakouluasetus astui voimaan 1886. Sen tarkoitus oli olla kaikille yhteinen sukupuolesta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. Kansakoulun tehtävänä oli ennen muuta kasvattaa oppilaitaan yhteiskuntaan. Kuitenkin jo ensimmäisestä luokasta lähtien koulu alkoi muokata tyttöjen ja poikien maailmaa eri suuntiin. Vaikka oppisisällöt olivat kaikille yhteiset, sukupuolten maailmojen erkaantuminen välittyi jo lukukertomusten ja kuvien avulla.

Niistä kuvastui tytöille ja pojille erilainen käsitys heidän tehtävistään kodissa, ammatissa ja yhteiskunnassa. (Kaarninen 1995, 245.)

2.3 Oppikouluja ja tyttökouluja

Kansakoulujen lisäksi Suomessa toimi vuodesta 1872 lähtien oppikouluja ylempää koulusivistystä varten. Siihen kuului keskiasteen opintoihin oikeuttava keskikoulu sekä ylioppilastutkintoon johtava lukio. Valtio perusti myös kaikkiin suurimpiin kaupunkeihin kouluja, jotka olivat yleensä pelkästään poikia kouluttavia lyseoita tai tyttölyseoita. Yksityisiä oppikouluja perustettiin myös, mm. tytöille suunnattuja ns. tyttökouluja. (Wikipedia 2011.)

Kritiikkiä runsaasti keränneet tyttökoulut harjaannuttivat naista luonnollista kutsumustaan varten, ja koulu saattoi kestää kuusikin vuotta. Naisen luonnolliseksi kutsumukseksi katsottiin kodinhoito, käsityöt ja kotitalous. Opetusohjelmaan sisältyi mm. kaunokirjoitus, piirustus, käsityöt, tanssi ja laulu. Käytännöllinen lukusuunnitelma varmisti, että oppikoulutyttö pystyi hoitamaan kotitaloutta ja perhettä, vaikka hän jatkaisi ylioppilastutkintoon ja akateemiselle uralle. (Kaarninen 1995, 248.) Tyttöjä haluttiin myös varjella liialliselta tietämykseltä, sillä yleisesti ajateltiin, ettei naisia saanut rasittaa pitkillä koulupäivillä eikä suurilla vaatimuksilla. Heidän fysiikkansa ei uskottu kestävän sitä. Hermoheikkoutta pidettiin naisten sairautena. (Ollila 1998, 35.)

3 NAISKASVATUKSEN UUDISTAMINEN

3.1 Yhteiskoulut syntyvät

1880-luvulla käytiin kiivasta keskustelua naiskasvatuksen uudistamisesta, ja tämä synnytti osaltaan naisasialiikkeen. Naisasianainen Minna Canth halusi naiskasvatuksen johtavan taitoon ja kykyyn elättää itse itsensä. Hän piti

tyttökouluja täysin turhina ja vailla käytännöllistä päämäärää. Keskityttiinhän niissä ”naisen luonnolliseen kutsumukseen eli hoitamaan kotia ja tekemään käsitöitä”. Minna Canth kritisoi, että naisten pääsy virkoihin oli rajoitettu ja heille maksettiin samasta työstä paljon vähemmän palkkaa kuin miehelle. Siksi hän suosittelikin naisille kaupan ja teollisuuden aloja, koska ne olivat molemmille sukupuolille avoimia ja tuottavampia kuin virkatoimet. (Heikkinen & Leino-Kaukiainen 2011, 133.)

Naiskasvatuskeskustelun myötä syntyivät yhteiskoulut, jotka valmistivat tyttöjä ja poikia ylioppilastutkintoon. Näin tytöille avautui mahdollisuus ylioppilastutkintoon johtavaan koulutukseen, muttei vielä itse ylioppilastutkintoon, jota varten tyttöjen oli haettava eri vapautta. (Heikkinen & Leino-Kaukiainen 2011, 405 - 411.)

3.2 Ensimmäiset naisylioppilaat

Vuonna 1866 valmistuivat ensimmäiset suomenkielisistä kouluista ylioppilastutkinnon saaneet naisylioppilaat. Vuosina 1870 - 1901 suoritti 755 naista ylioppilastutkinnon. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 98.) Vuonna 1901 naisille myönnettiin miesten kanssa yhtäläiset oikeudet suorittaa ylioppilastutkinto ja kirjoittautua ylipistoon. Naisylioppilaat olivat tavallisesti lähtöisin ylemmistä yhteiskuntaluokista. Koulutielle tyttäriään lähettivät akateemisen loppututkinnon suorittaneet isät, työläistaustaisia tyttöjä oli vain runsas kymmenen prosenttia 1900-luvun alussa. Naiset suorittivat ylioppilastutkinnon myös verraten myöhään 16 - 34 vuotiaina. (Heikkinen & Leino-Kaukiainen 2011, 410 - 412.)

3.3 Naisille sopivia aloja 1900-luvun alussa

Koulun jälkeen naisille suositeltiin ammatteja, joissa he he voisivat hyödyntää luontaisia ominaisuuksiaan, kuten auttamishalu, äidillisyyys, toisten palveleminen

ja uhrivalmis rakkauden henki. Sopivia aloja naisille katsottiin olevan sairaanhoitajan, kansakoulunopettajan, kunnallisen köyhäinhoitovirkailijan, lastenkodin johtajan, kunnalliskodin johtajan, terveystieteiden ja lastentarhan opettajan ammatit. Keskkoulututkintoa pidettiin sopivana pohjana naisille näille aloille. Tytöille haluttiin tarjota ammattivaihtoehtoja, jotka korvasivat ylioppilastutkinnon, mutta kuitenkin tarjosivat säädynmukaisen elannon. Katsottiin myös, että kun tytöille varattiin tietyt keskkoulututkintoa ja naisellisia ominaisuuksia vaativat alat, eivät naiset olisi kilpailemassa miesten kanssa samoista paikoista. Kuitenkin keskkoulun suorittaneelle tytölle ei tarjottu äitiyttä ja perheenemännyttä yksin elämänuraksi, vaan ansiotyön merkityskin tunnustettiin. Sivistynyt nainen pystyi hoitamaan myös kotitaloutensa, vaikka oli ansiotöissä. (Kaarninen 1995, 194 - 195.)

4 KIRJASTONHOITAJAKOULUTUKSEN ALKUVAIHEET SUOMESSA

4.1 Vapaaehtoisuuteen perustuva toimi

Kirjastoammattilaisten koulutus Suomessa on varsin nuorta. Kirjastonhoitajuutta ammattina ei ollut edes olemassa ennen viime vuosisadan vaihdetta. Itsenäisyyden ajan ensimmäisinä vuosikymmeninä koulutusta tarvittiin monille perinteisille aloille, kuten teollisuuden ja maatalouden ammatit ja kirjastonhoitajien koulutus uutena ja perinteitä vailla olevana alana ei saanut kovinkaan paljon huomiota niukoilla resursseilla painivassa Suomessa. (Poteri 1991, 5.)

Ennen kirjastokoulutuksemme alkamista kirjastoa hoitivat vapaaehtoisesti mm. lukkari, pappi, opettaja, postinhoitaja tai joku kirjoista kiinnostunut kansalainen. Kansanvalistusseuran kalenterissa ja lehtisissä julkaistiin tarinoita, joiden

tarkoitus oli houkutella ja rohkaista tavallisia ihmisiä kirjastonhoitajiksi varsinkin maaseudulle. Keski-suomalaisissa kirjastoissa hoitajien ammattitasta oli vielä kirjavampi. Tyttärien, neitien ja talollisten poikien lisäksi, hoitajina mainitaan mm. leipuri, suutari, kauppias, räätäli, talollinen, liikemies, siltavahti, nimismies, lukiolainen ja kunnankirjuri. 1900-luvun puolelle tultaessa kansakoulun naisopettajien osuus kasvoi kirjastonhoitajina. (Ratasvuori 2000, 60.)

4.2 Koulutuksen tarve kasvaa

Kansanvalistuseuran huoli kirjastonhoitajien koulutuksesta kasvoi vuosisadan alussa. Kansakoulun opettaja William Sippola ehdotti 1905 kirjastonhoidon ottamista kansakoulun seminaarien opetusohjelmaan. Esitys johti tulokseen vuonna 1911, mikä merkitsi säännöllisen ja pisimpään jatkuneen kirjastokoulutuksemme alkamista. Tätä koulutusta annettiin peruskoulun ja korkeakoulujen tutkinno-uudistukseen 1970-luvulle asti. (Vatanen 1989, 9.)

Tärkeänä pidettiin myös sitä, että kirjastoa hoitamaan tarvittiin pätevä henkilökunta, jotta kirjasto ei katoa. Lukutaidon lisääntyessä kirjojen käyttäjäkunta kasvoi ja painatusmäärät lisääntyivät kustantamojen, kirjakauppojen ja kirjastojen yleistyessä. Pätevää henkilökuntaa tarvittiin myös luetteloimaan ja lainaamaan teokset asiakkaille. Kirjastot nähtiin meillä myös välineenä nostaa kansan sivistystasoa, jota valistuspöihet pitivät pienen kansan elinehtona.

4.3 Esikuvina Amerikan ja Pohjoismaiden kirjastokoulut

Esikuvaa suomalaiselle kirjastokoulutukselle lähde-ttiin hakemaan Yhdysvalloista, Englannista, Saksasta ja Pohjoismaista. Ensimmäinen varsinainen kirjastokoulu aloitti toimintansa Amerikassa 1889 Columbian yliopiston yhteydessä Melville Deweyn toimesta. 1910-luvulle tultaessa Yhdysvalloissa toimi jo kymmenen kirjastokoulu.

Ulkomaalaisesta kirjastokoulutuksesta oltiin hyvin perillä Suomessa, painetun sanan, lehtien ja kirjojen avulla, sekä henkilökohtaisten vierailujen ja opintomatkojen avulla. Ensimmäisenä ulkomaille matkusti Valfrid Palmgren jo vuonna 1907 ja kirjoitti matkastaan kirjan, joka suomennettiin nimellä ”Kirjastot ja kansankasvatus”. Se aiheutti kirjastoherätystä. (Poteri 1991, 7.) Turkulainen kirjastonhoitaja Einar Holmberg teki opintomatkan vuonna 1910 kolmeksi kuukaudeksi Englantiin ja Yhdysvaltoihin. Muita opintomatkalaisia olivat mm. J.A Kemiläinen sekä H.F Soveri.

4.4 Kirjastonäkemyksestä syntyi polemiikkia

Amerikassa syntyneen New public movementin mukaan yhteiskunnan tuli tarjota kansalaisille yhtäläinen mahdollisuus kehittyä itseopiskelun avulla. Tämän lisäksi yleisen kirjaston tuli palvella ihmisiä ikään, säätyyn ja varallisuuteen katsomatta samalla tavalla. (Mäkinen 2009, 224.) Amerikkalaiset kannattivat myös avointa hyllyjärjestelmää, jossa asiakas sai itse valita haluamansa kirjat, kun taas Saksassa kirjastonäkemyksessä lähti ihmisten kehittämisen ihanteesta; hankitaan runsaasti maailmankatsomuksellista kirjallisuutta ja hyvää kaunokirjallisuutta. Näin kokoelmaa hyväksi käyttäen kirjastonhoitaja neuvoo ja ohjaa asiakkaita heidän lukemisessaan. (Poteri 1991, 8.) Suomeen avoin hyllyjärjestelmä toteutettiin 1910-luvulla.

4.5 Deichmannin opit suomalaisen kirjastokoulutuksen suunnan näyttäjänä

Pohjoismaisiin kirjastokouluihin tutustui eritoten Helle Cannelin (myöhemmin Helle Kannila) vuonna 1919. Norjan Deichmanin kirjastossa hän osallistui kuuden kuukauden kurssille. Kurssilla oli luentoja luokituksesta, luetteloinnista, kirjan ja kirjastojen historiasta, käsikirjastoista sekä kirjastorakentamisesta. Poteri pitää (1991, 8) todennäköisenä, että Helle Kannila toimiessaan opettajana ensin Kordelinin säätiön kirjastonhoitajien valmistuskursseilla ja

muilla myöhemmillä kursseilla toteutti Deichmanin kurssin oppeja ja suodatti niitä suomalaiseen kirjastokoulutukseen.

4.6 Eripituisia kursseja

Edellä mainittu seminaarien kirjasto-opetus aloitettiin 1911, mutta se koettiin pian riittämättömäksi. Seminaarien kirjasto-opetusta seurasivat Tuusulan kirjastokurssi, Kordelinin kurssi sekä valtion kirjastotoimikunnan valmistuskurssit. Myöhemmin järjestettiin kirjekursseja sivutoimisille kirjastonhoitajille.

4.6.1 Tuusulan kirjastokurssi

Kansanvalistuseura ja Suomen kirjastoseura panivat elokuussa 1912 toimeen Suomen ensimmäiset pidempiaikaiset kirjastokurssit Tuusulan kansanopistolla. Kurssi kesti peräti kaksi viikkoa ja osanottajia oli 41, joista 19 oli opettajia. Osanottajat olivat pääosin jo toimivia kirjastonhoitajia. (Mäkinen 2009, 761.) Täältä kurssilta valmistui jo aiemmin mainittu Helle Kannila.

4.6.2 Kordelinin säätiön 3 kk kestävä kirjastokurssi

Vuonna 1920 Kordelinin säätiö järjesti kolme kuukautta kestäväen kirjastonhoitajain valmistuskurssin Helsingissä. Pääsyvaatimuksena oli puolen vuoden etukäteisharjoittelu kirjastossa. Kurssin suoritti 16 henkilöä ja edellytyksenä kurssille oli ylioppilastutkinto tai kansankoulunopettajan pätevyys sekä harjoittelu kirjastossa. Tämän jälkeen koulutusvastuu siirtyi 1921 perustetulle valtion kirjastotoimikunnalle.

4.6.3 Valtion kirjastotoimikunnan valmistuskurssit vuosina 1924, 1930, 1934, 1937, 1941 - 1942

Kaikki kurssit kestivät neljä kuukautta. Pääsyvaatimukset olivat samat kuin Kordelinin kurssissa. Vuonna 1928 kirjastoasetuksen myötä alimmaksi pohjakoulutusvaatimukseksi tuli kuitenkin keskikoulu, joten kurssienkin pääsyvaatimuksia oli muutettava. Etusija annettiin kirjastossa jo pitkään työskennelleille ja pääsyvaatimukset täyttäneille henkilöille.

4.6.4 Sivutoimisten kirjastonhoitajien koulutus

Vuosina 1921 - 1929 valtion kirjastotoimisto järjesti 10 päivää kestäneet kantakirjastonhoitajien kurssit, yhteensä 15 kertaa. Kurssin sisältö perustui Kordelinin kursseihin, mutta ne oli pakattu tiiviimpään muotoon. 1920-luvulla aloitettiin myös Kansanvalistusseuran kirjeopiston kirjekurssit. Kurssi perustui kahdeksaan opetuskirjeeseen, jotka perustuivat Kannilan Kirjastonhoidon oppaaseen. Kirjekurssi oli tärkeä varsinkin maaseutukirjastojen kirjastonhoitajille. (Eskola 2004, 146.) Kansanvalistusseuran kirjekurssin asema virallistettiin kansankirjastolain säätämisen yhteydessä (Mäkinen 2009, 766). Se palveli varsinkin maaseudun sivutoimisia kirjastonhoitajia. Eskolan mukaan (2004, 151) kirjastonhoitajan työ oli 1920 - 1930-luvuilla siinä määrin epävirallista varsinkin maaseudulla, että vaimojen ja tyttärien toiminta mieskirjastonhoitajien apuna tai hänen palkattomana sijaisenaan oli varsin yleistä. Yksi perheenjäsen sai palkan, mutta töihin osallistui useampi.

4.7 Kurssien sisältö

Kirjastokurssien opintoihin kuului luokittelua, referenssityötä, lainausliikettä, kirjallisuudentuntemusta, kirjastojen historiaa, työ lasten- ja nuorten keskuudessa, kirjainhankintaa, bibliografiaa, kirjan historiaa ja painatusta, kirjan sidontaa ja hoitoa, kirjastopolitiikkaa ja hallintoa, yleistä valistuspolitiikkaa

ja vapaan sivistystyön tuntemusta. Oppitunteja oli kaksi päivässä, sen lisäksi päivään kuului käytännöllistä harjoittelua. Oppilaille annettiin myös kotitehtäviä. Opetus oli maksuton. (Vatanen 2002, 140.)

4.8 Pääsyaatimukset koulutukseen

Kirjastonhoitajien valmistuskursseille vaadittiin pohjakoulutuksena alun perin yotutkinto tai kansakoulunopettajan pätevyys. Vuosina 1928 - 1939 pääsyaatimus koulutukseen alennettiin kuitenkin keskikouluksi, mutta 1939 valtion kirjastotoimikunta päätti palauttaa ylioppilastutkinnon pohjakoulutukseksi. Vuoden 1941 kirjastoasetuksessa se vaadittiin kaikilta päätoimisilta kirjastonhoitajilta. Tärkeänä pidettiin, että kursseille tulevat olivat harjoitelleet kirjastossa muutaman kuukauden ajan. Aluksi vaadittiin kahden kuukauden harjoittelua, myöhemmin harjoitteluaiika piteni ensi kolmeen kuukauteen ja lopulta kuuteen kuukauteen. Naisia oli keskimäärin 88 % kurssilaisista. Kurssieja järjestettiin harvakseltaan, ja se on varmasti vaikeuttanut alalle pääsyä. Myös vaadittu etukäteisharjoittelu kirjastossa karsi alalle tulijoita. Näyttäisi kuitenkin siltä, että kurssit riittivät tyydyttämään vakinaisen työvoiman tarpeen kirjastoalalla tuona ajanjaksona. (Poteri 1991, 9.)

Valmistuskursseille otettiin kuitenkin paljon ns. poikkeustapauksia, joilla ei ollut pohjakoulutusta tai jotka olivat yli-ikäisiä. Ikäraja oli 18 - 35 vuotta. Käytännössä pohjakoulutuksen kirjo ulottui kansakoulusta aina yliopistotutkintoon saakka. Poikkeustapauksina opiskelijoiksi valittuja oli n. 30 % ja yliopistotutkinnon suorittaneita runsas neljännes. Opiskelijoiden korkean iän ymmärtää, heidät kun useimmiten valittiin pitkän työkokemuksen perusteella. Useat heistä olivat olleet pitkään työssä kirjastossa ja hankkivat näin pätevoitymisen alalle. Opiskelijoiden keski-ikä oli yli 25 vuotta. (Poteri 1990, 520.)

Suurin osa eli n. 68 % valmistuskurssin opiskelijoista oli kotoisin Helsingistä tai kaupaloista. Neljän kuukauden opiskelua varten oli järjestettävä asunto ja harjoittelu oli suoritettava ennakkoon. Oppikoulutkin olivat maalla harvinaisia.

Tämä alueellinen epätasa-arvo vaikeutti maalaisnuorten koulunkäyntiä monilla muillakin aloilla. (Poteri 1990, 520.)

Poterin mukaan (1991, 9) kirjastonhoitajakoulutus alkoi melko lailla tyhjästä. Vakiintuneita luettelointi- ja luokituskäytäntöjä ei ollut oppikirjoista puhumattakaan. Kurseja vaivasivat myös jatkuvat säästötoimet, jotka pakottivat tekemään helppoja ratkaisuja ja lyhentämään kurssiaikoja.

Poteri kiteyttää (1990, 521) kirjasto-opiskelijan muotokuvan 50-vuoden takaa:

”hän on melko varmasti nainen ja kotoisin jostakin suuresta kaupungista, iältään n. 26-vuotias. Jostain syystä hän tunsu kutsumusta kirjojen ja kirjastojen pariin enemmän kuin esim. opettamiseen. Käytyään kirjastonhoitajien valmistuskurssit hän sijoittui johonkin suurehkoon kaupunginkirjastoon tai jos hänellä sattui olemaan yliopistotutkinto, hän saattoi löytää itsensä tieteellisestä kirjastosta”.

4.9 Kirjastonhoitajien pätevyysvaatimukset virkoihin

Ennen kirjastolain voimaantuloa 1927 kirjastonhoitajain ammattitaidosta ja pätevyydestä keskusteltiin useaan otteeseen. Asetustekstiin tulivat ”valtionapua saavien kunnallisten kirjastojen kirjastoammatillisten virkailijoiden pätevyysvaatimukset”. Sen mukaan ”suurimpien kaupunkien kirjastojen johtajilta vaadittiin yliopistollinen oppiarvo ja kirjastoalan käytännöllistä ja teoreettista tuntemusta. Muilta päätoimisilta kirjastonhoitajilta vaadittiin yläkansakoulun opettajan kelpoisuus tai keskikoulun oppimäärä sekä valtion kirjastotoimikunnan hyväksymä kirjastokurssi. Myös kaikilta sivutoimisilta kirjastonhoitajilta tuli olla jonkinlaista yleissivistystä ja osoitus alan ammattitaidosta”. (Poteri 1991, 6.)

Pätevyysvaatimusten piti tulla voimaan vuoden 1932 alusta, mutta ne huomattiin liian vaikeiksi toteuttaa käytännössä. Vuonna 1931 asetusta muutettiin niin, että maalaiskuntien piirikirjastojen hoitajat jätettiin pois pätevyysvaatimusten piiristä, ja valtion kirjastotoimikunnalle annettiin oikeus myöntää poikkeuksia pätevyysvaatimuksissa niin kaupunkien kuin maalaiskuntien kirjastonhoitajien virkoihin. (Poteri 1991, 6.) Vuoden 1941 kirjasetukseen sisällytettiin vaatimus kirjastonjohtajien muodollisesta kirjastokoulutuksesta.

4.10 Yhteiskunnallinen korkeakoulu

Vuonna 1945 koulutus siirtyi Yhteiskunnalliseen korkeakouluun. Pääsyvaatimuksena oli ylioppilastutkinto. Poteri (1991, 14) näkee merkittävänä koulutuksen vakiintumisen, joka takasi kirjastonhoitajien ammattiin valmistumisen. Kirjastoalaa voi opiskella monissa oppilaitoksissa nykyisin.

4.11 Yhteenvetoa koulutuksesta

Tyttöjen ja poikien koulunkäynti suomalaisessa yhteiskunnassa on ollut eriarvoista, olihan koulunkäynti 1800-luvun alkuun asti poikien etuoikeus. Kansakouluasetuksen jälkeen 1866 koulutus yleistyi kuntien perustaessa kansakouluja, ja niiden merkitys korostuikin 1920 - 1930-luvulle tultaessa. Ylivoimaisesti suurimmalle osalle suomalaisnuorisoa tuohon aikaan, kansakoulu on ollut se ainut kokopäiväinen koulu, jota he elämänsä aikana kävivät.

Oppikoulujen perustamisen myötä, aukeni tytöille myös ylempi koulusivistys sekä yliopistot, joihin naiset pääsivät vuoden 1901 jälkeen opiskelemaan ilman erivapautta. Kuitenkin enemmistö suomalaisista tytöistä kaupungeissa ja maaseudulla jäi oppikoulun, yliopiston ja muiden oppilaitosten ulkopuolelle (Kaarninen 2000, 246).

Varsinkin säätyläistyttöjen ja poikien koulutuksessa oli eroja: poikien tähtäsi ammattiin ja virkauralle. Heille koulutuksesta koitui konkreettista hyötyä palkan muodossa. Tytöille taas vakuutettiin, että koulutus toki toi hyödyn, mutta ei heille itselleen vaan muita varten. Tyttö ei siis saanut itsekkäästi kouluttautua tiedonhalunsa, kunnianhimonsa tai omien tarpeidensa vuoksi, vaan koulutuksellakin piti auttaa ja palvella muita. (Ollila 1998, 38.) Työläistyttöjen kouluttautumisen esteenä olivat myös koulunkäynnin vaatimat kustannukset. Tyttöjä tarvittiin kotona myös äidin apuna.

Drake näkee (1980, 372 - 374), että monet yhteiskunnalliset muutokset kuten naisten itsenäistyminen ja heidän asemansa paraneminen sekä asenteiden

muuttuminen, ovat vaikuttaneet ja mahdollistaneet naisten hakeutumiseen työuralle ja kirjastonhoitajiksi. Naiset ovat olleet myös kysytyjä palveluammatteihin palvelemaan suuntautuneen roolinsa ansiosta.

5 KIRJASTOALA NAISISTUU

5.1 Kirjasto miesten valtakuntana

Kirjastoala ei aina ole ollut naisvaltainen. Lukuisat tiedemiehet, filosofit ja kirjailijat ovat hankkineet elantonsa kirjastotyöstä. Varhaisimpia kirjastoja hoitivat oppineet miehet, joilla oli joku akateeminen koulutus tai jotka muuten viihtyivät kirjojen parissa. Keskiajalla luostareissa luettiin ja kopioitiin kirjoja ja kirjastonhoitajan ammatti eriytyikin yhdeksi luostareissa harjoitettavista ammasteista. Katedraalikoulujen ja yliopistojen kehittymisen myötä tutkimus ja oppiminen siirtyivät luostareiden ulkopuolelle ja kirjastoja hoitivat miehet. (Tuomi 2010, 53 - 55.)

1700-luvulla tieteellisissä kirjastoissa tarvittiin jo kirjastonhoitajaa, koska professoreilla ei välttämättä ollut aikaa paneutua kirjastonhoidollisiin vaatimuksiin tai ollut ominaisuuksia siihen. Naiset hoitivat joitakin kirjaston rutiinitöitä, mutta hallinnosta vastasivat miehet. (Tuomi 2010, 53 - 55.)

5.2 Naisia kirjastoalalle Amerikassa

Kirjastoalan nopea naisistuminen tapahtui Yhdysvalloissa viime vuosisadan lopulla. Kirjastonhoitajan karikatyyri 1870-luvulla oli kuivahko, mustiin pukeutunut laiha mies, jonka intohimona oli koota hyllyihin aineistoa, ei lainata sitä tai asettaa sitä esille. Tämän karikatyyrin sukupuoli muuttui vuoteen 1905 mennessä, mutta stereotyyppiset piirteet kuivuus ja mustat vaatteet säilyivät.

Kirjastonhoitajan arkkityyppi, nutturapäinen vanhapiika, säilyi kollektiivisessa tietoisuudessa ainakin 1950-luvulle asti. Työnkuvakin muuttui kirjojen säilyttämisestä ja vartioimisesta niiden jakamiseksi sekä esille asettamiseksi. (Koivunen 1994, 374.)

Kirjastojen määrä lisääntyi 1800-luvun lopulla Yhdysvalloissa nopeasti ja niihin tarvittiin pikaisesti halpaa ja koulutettua työvoimaa, jolla oli riittävästi kielitaitoa ja yleissivistystä. Kulttuurityötä pidettiin naisille sopivana puuhana ja he tyytyivät vähempään palkkaan kuin miehet. Melville Deweyta pidetään ensimmäisenä naisia kirjastoihin rekrytoineena miehenä Amerikassa. Hän hahmotti ihanne kirjastonhoitajan ominaisuudet ja tuli siihen tulokseen, että naiset vastaavat parhaiten tätä kuvaa. Hän perusti Columbian yliopiston kirjaston ja palkkasi kuusi naista apulaisikseen. Vielä pidemmälle hän meni valitessaan naisia opiskelijoiksi perustamaansa kirjastokouluun. (Koivunen 1994, 374 - 375.)

Koivusen (1994, 374 - 375) mukaan Dewey eläytyi naisten asemaan yhteiskunnassa, ja hänen voimakkaan eroottisen kiintymyksensä naisiin vaikutti osaltaan kirjastoammatin muotoutumiseen. Dewey halusi kuitenkin pitää kirjaston hallinnon miehillä, naiset kelpasivat vain apulaisiksi rutiinitöihin pienemmällä palkalla. Monille naisille tämä oli kuitenkin ainut mahdollisuus kodin ulkopuoliseen työhön, ja jos nainen onnistui pääsemään naimisiin, pidettiin luonnollisena, että hän jättää palkkatyön ja keskittyy kotiin ja lapsiin.

5.3 Kauno-impyt kirjastonhoitajina Suomessa

Suomessakin herrasneitosilla oli maaseudulla aikaa puuhastella hyväntekeväisyystöissä ja kerätä rahaa kirjastolle, sekä työskennellä siellä palkatta. 1875 Kaarlo Werkko kirjoittaa kirjassaan ”Suomen Kansa- ja lastenkirjastoista ynnä luku-yhdistyksistä ja luennoista vuoteen 1875: ”Suureksi iloksi on havaittu herrasneitojakin kirjastonhoitajina ja ilolla toivotaan useampia kauno-impyjä yhdistyvän tähän puuhaan. Tavallisesti on heillä enemmän kuin

muilla maaseuduilla aikaa liikennemään ja näitä jouto-hetkiänsä he eivät saata hyödyllisemmin käyttää kuin tammöiseen toimeen [...] Sen kautta he ei eivät yksin vaikuta oman paikkakuntansa, vaan koko Suomen kansan yhteiseksi hyödyksi". Vähän myöhemmin kirjassaan Werkko toivoo, että: "Kunpa vaan tällä alalla karttuisi iso joukko neitosia työntekijöiksi, jotta pienistä puroista valtava virta paisuisi!" (Werkko 1875, 239.)

Koivunen näkee (1994, 376), että kirjastojen naiseus on ollut sekä voima, että heikkous. Tämä on vaikuttanut taloudellisten voimavarojen pysymiseen vähäisinä, mutta toisaalta se juuri on luonut ainutlaatuisen yksilöä kunnioittavan, demokraattisen kulttuuri-instituution.

6 IHANTEELLINEN KUTSUMUS

6.1 Kutsumuksen määritelmä

Kutsumus voidaan määritellä tehtäväksi, jossa työntekijä (tai vapaaehtoistoimija) saa toisten hyväksi tekemästä työstään korvauksena henkistä ja/tai hengellistä tyydytystä ja jossa tehtävässä palkka on toisarvoinen motiivi. Kutsumus ei sinänsä ole peruste alhaiseen palkkaan, mutta se voi yhteiskunnallisesti mahdollistaa kutsumukseen perustuvien ammattien muita aloja matalammat palkat. Tyypillisimmät kutsumuslähtöiset työt ovat julkisen sektorin hoiva- ja opetustehtäviä. (Keskisuomalainen 2011.)

Kauppinen-Perttulan (2004, 22) mukaan, naisten kutsumus- ja palvelutyö rakennettiin 1800-luvun lopulla vastauksena sosiaaliseen tilaukseen, jota olivat synnyttäneet auttamistyön organisointitarve, uskonnollisen siveyden ihanne ja naisten emansipaatiopyrkimykset. Tämä ideologia toteutettiin Aurora Karamzinin perustamassa diakonialikkeessä, jossa sisarten kutsumustehtävä rakentui kristilliselle ajatukselle naisten laupeudesta ja kestävydestä sekä siitä, että he pyyteettömästi ja itseään säästämättä palvelevat muita.

Elämäntehtäväksi nousevaa kutsumusta työmotivaation perustana on arvostettu aina. Sairaanhoidajan, kansakoulunopettajan tai pastorin uupumaton ja pyyteetön uurastus on arvostettu yhteiskunnallisesti korkealle. Ilman tuota peräänantamatonta oman vision seuraamista, ei yhteiskuntamme olisi kehittynyt sellaiseksi kuin se nyt on. Kutsumustyössä mielekkääksi koetaan työn sisältö ja työntekijälle on tärkeää, että työ on antoisaa, haastavaa ja mielekästä. (Sattilainen 2001, 84 – 85.)

6.2 Kirjastoammatti kutsumusammattina

Kirjastoammattia pystyi hyvällä tahdolla sanoa kutsumusammattiksi ammatin synnyn alkuaikoina. Kirjastoalan pitkäaikaisen vaikuttajan Helle Kannilan mielestä tärkeintä oli elävä kiinnostus alaa kohtaan, kutsumus, ja kauhistuksena hän piti henkistä velttoutta ja laiskuutta. Kannila vaati, että henkisen työn tekijän on ajateltava työtään jatkuvasti myös työtuntien ulkopuolella. Hänen mielestään työntekijä, joka karttaa kaikkea vaivannäköä ja työnsä ajattelemista päivittäisten työtuntien ulkopuolella, pitäisi kiireesti vaihtaa alaa. (Suomen kirjastoseura 2011.)

Myös Turun kaupunginkirjaston apulaisjohtajana 1930-luvulla toiminut Alice Cronvall piti tärkeänä, että henkilökunnalla on oikea käsitys kirjaston asemasta sivistyselämässä sekä sivistysahjona että kasvatustaitoksena. Hän tähdensi, että kirjaston kehitykselle on merkityksensä sillä, että kirjastohenkilökunta ei pidä työtään vain leipätyönä, vaan myöskin ihanteellisena kutsumuksena. Hän piti myös välttämättömänä, että henkilökunnan on tunnettava kirjastopoliittinen ihanne, johon kirjasto pyrkii ja jokaisen virkailijan on omakohtaisesti hyväksyttävä tämä ihanne ja omistaa se omakseen.

6.3 Kutsumus muuttuu

Moni asia on kuitenkin muuttunut Kannilan ja Cronvallin ajoista. Kummala-Mustosen ja Laitisen 1988 tekemän haastattelututkimuksen mukaan, kirjastoalalle ei hakeuduta kovinkaan tietoisesti. Tutkimuksen haastatelluista 1/3 oli ensisijaisesti hakeutunut alalle, 2/3 oli ajautunut ("pakkotyötä") tai joutunut vaihtamaan alaa ("pikkupakko"). Tietoisestikin alan valinneilla oli monesti heikko käsitys kirjastotyöstä ja sen asettamista vaatimuksista. He olivat hakeutuneet alalle väärin odotuksin. (Kummala-Mustonen & Laitinen 1998, 161.)

Laaksovirran mukaan (2000, 29), ammattiin tullaan ulkoisen mielikuvan varassa. 1985 ja 1986 tehdyssä kahdeksan Euroopan maata käsittäneessä tutkimuksessa ilmeni, että alalle hakeutuneet nuoret olivat konservatiivisia, ei-aloitteellisia, ei-dynaamisia, eikä heillä ollut kovinkaan suurta kunnianhimoa. Heitä kiinnostivat humanistiset tieteet ja taiteet. He hakeutuivat alalle, koska halusivat työskennellä kirjojen parissa, olivat kiinnostuneet kirjastoteknisestä työstä ja pitivät työstä palveluorganisaatioissa.

Nykyisin kirjastoalalle vaihtaa moni yliopistossa humanistisia aineita opiskellut. Tyypillisiä alan vaihtajia ovat mm. kielten, historian ja taideaineiden opiskelijat, joiden työllistyminen näille aloille on käytännössä mahdotonta, jollei halua opettajaksi. (Mäkinen 17.8.2011.)

7 ALAN HUONO ARVOSTUS

7.1 Arvostus vaihtelee eri aikoina

Ammattien arvostus on venyvä käsite. Eri aikoina arvostetaan eri ammatteja, myös trendit ja median arvotukset vaikuttavat, joskus jopa ammattinimikkeiden outous. Selkeästi on kuitenkin nähtävissä, että nykyisin yhteiskunnassa arvostetaan hoivaan ja opetukseen liittyviä ammatteja. Yhteistä korkealle

arvostettuihin ammatteihin on myös siinä, että vastuu liittyy näihin ammatteihin hyvin voimakkaasti. (Hokka-ahti 2004, 8-9.)

7.2 Suomen kuvalehden tutkimukset ammattien arvostuksesta

Suomen kuvalehti tutkii noin viiden vuoden välein vajaan neljänsadan ammatin arvostuksen. Ensimmäinen tutkimus toteutettiin vuonna 1991, seuraavat 1996, 2001, 2004, 2007 ja viimeksi 2010. Tutkimuslomake on näiden vuosien aikana lähetetty noin 590 - 2000:lle suomalaiselle. Vastaaajat ovat olleet 15 - 64-vuotiaita, ja heidät on valittu Väestörekisterikeskuksen tietojärjestelmästä satunnaisotannalla siten, että he muodostavat ikänsä, asuinpaikkansa ja sukupuolijakautumansa puolesta hyvin kansaa edustavan otoksen.

Ammatteja arvioitiin asteikolla, jossa paras arvosana oli yhdeksän ja huonoin yksi. Vastausprosentti on eri vuosina vaihdellut 40 – 60:n % välillä. Ammatteja on ollut mukana 365 - 380. Ammattinimikkeet ovat vaihdelleet vuosien aikana jonkun verran. Joitakin ammattinimikkeitä on vuosien saatossa poistettu vanhentuneina ja joitakin uusia nimikkeitä lisätty.

Ensimmäisessä tutkimuksessa vuodelta 1991 Suomessa oli lama ja kansantalous kääntynyt syösykierteeseen. Yleensä laman aikana kirjastopalvelujen kysyntä kasvaa. Vuonna 1991 kirjastonhoitajan arvostus oli sijalla 210. (Lamberg ym. 1991, 20 - 34.) Vuonna 1996 laman jälkeen, suomalaiset arvostivat julkisen sektorin keskeisiä ammatteja, kuten lääkäreitä, poliiseja, opettajia ja lastenhoitajia. Kyseisenä vuonna kirjastonhoitaja sijoittui parhaiten kaikista tutkimuksista. Sijoitus oli 195. (Saarikoski 1996, 24 - 35.)

Vuonna 2001 tehdyssä tutkimuksessa mukaan otettiin uusia ammattinimikkeitä esim. informaattikko (sijalla 283). Suomi oli juhlapuheissa julistautunut tietoyhteiskunnaksi, mutta kirjastonhoitajan sijoitus putosi sijalle 209 ja vuonna 2004 kolmekymmentä pykälää lisää alaspäin, eli sijalle 237. Seuraavassa tutkimuksessa 2007, arvostus putosi vielä yhden pykälän, sijalle 238 ja

viimeisessä tutkimuksessa 2010 oltiin jo saavutettu aallonpohja, sijalla 245. (Lappalainen 2001, 22 - 37; 2004, 18 - 27; 2007, 43 - 54; 2010, 30 - 44.)

Näyttäisi siltä, että kirjastonhoitajaa on arvostettu eniten keisarillisessa Suomen suuriruhtinaskunnassa. Tuolloin oli käytössä ns. ranki- eli arvostuslista. Siinä määriteltiin virkamiesten ja ammatinharjoittajien virallinen arvojärjestys. Ranki määrätin keisarillisella asetuksella, eivätkä Suomen kuvalehden tutkimukset ja ranki näin ollen ole vertailukelpoisia, mutta silloisen suuriruhtinaskunnan asenteesta se kertoo jotakin: vuoden 1897 rankissa ylläkkäarin sivuuttivat mm. metsänhoitaja sekä kirjastonhoitaja. (Lamberg ym. 1991, 20 - 34.)

7.3 Helppoa työtä, jota kuka tahansa osaa tehdä

Kirjasto on kunnan palveluista käytetyin ja suosituin. Kirjastoa instituutiona arvostetaan ja virallisissa tilaisuuksissa työntekijöitä kehuaan, mutta kauniit sanat eivät tunnu arjen tasolla. Ongelmana nähdään myös se, että asiakkaat näkevät kirjastotyöstä vain sen toiminnan, minkä he näkevät kirjastossa käydessään eli lainauksen, palautuksen, hyllyttämisen ja neuvonnan. Ihmettelyä kuuluu toistuvasti myös siitä, että mitä te siellä teette jo kahdeksalta, kun avaatte vasta kymmeneltä. Monet pitävätkin työskentelyä kirjastossa lähinnä ei-korkeakoulutettujen työnä. Kaupungit teettävät paljon kirjastotöitä myös kouluttamattomilla ihmisillä ja samaan aikaan kirjastotyöntekijöitä on työttöminä. Kouluttamattomat alentavat myös alan arvostusta. (Hokka-ahti 2004, 5-7.) Almgren toteaa (2005, 13), että kunnan setienkin olisi syytä huomata, etteivät kirjastot tuota laatupalveluja, vaan sen tekevät kirjastojen työntekijät.

7.4 ”En oo oikein mittään”

Aiemmin mainitussa Merja Kummala-Mustosen ja Seija Laitisen vuonna 1989 tekemässä haastattelututkimuksessa, haastateltavat myönsivät syyllisyytensä alan huonoon arvostukseen. Eräs haastateltava kommentoi, että ”kukas

kirjastonhoitajan hännän nostais, jos ei kirjastonhoitaja itse”. Siihen miksi näin ei tapahdu, on haastateltavien mielestä syynä se, että kirjastotyötä tekevät vähättelevät itsekin itseään. Eräs haastateltava kuvaa heikkoa ammatti-identiteettiä ”että en oo oikein mittään” ja ettei itseltäkään oikein löydy kunnioitusta omaa työtään kohtaan. Myös asiakkaan alentava suhtautuminen ”tytöttely ja likottelu” kirjastoammattilaista kohtaan pöyristytti. Haastattelijoiden mukaan alan ammattilaisten olisi opittava arvostamaan omaa työtään, että voisi uskottavasti vaatia muitakin tunnustamaan se. (Kummala-Mustonen & Laitinen 1989, 161 - 164.)

8 KIRJASTOAMMATTILAISTEN PALKAT

8.1 Kunniavirasta palkalliseksi toimeksi

Kirjastoammattilaisten palkoista on keskusteltu aina. Koko kansankirjastoate perustui vapaaehtoiseen uhrautuvaisuuteen ja kirjastonhoitajuutta pidettiin jonkinlaisena ”kunniaavirrana”, jonka saaminen oli tunnustus kohoamisesta kulttuuri-ihmisten joukkoon (Poteri 1991, 6).

Kansanvalistuksen edistäjä Niilo Liakka näki jo 1916, että kirjastotoimen tärkein edellytys oli saada kasvatetuksi päteviä kirjastonhoitajia ja maksaa heille riittävä palkka. Palkkaamalla ihminen kirjastoon sen pysyvyys voitiin myös taata, ja kirjasto säilyi eikä kadonnut. (Liakka 1916, 26.) Myös Kaarle Werkko katsoi (1875, 243), ettei kirjastonhoitajan tointa saanut pitää kunniallisena luottamustoimena eikä palkanmaksussa saanut olla säästäväinen, vaan hän piti kirjastonhoitajan palkkaa yhtä tarpeellisena kuin mitä tahansa muuta menoa yhteiskunnan parantamiseksi.

Kuntien käytäntö palkanmaksussa vaihteli melkoisesti. Jossakin kunnassa kirjastonhoitaja saattoi saada sakkorahat palkakseen, toisessa kunnassa

kädenpuristuksen. Myös ns. viinaverorahoja käytettiin melko yleisesti palkanmaksuun varsinkin maaseudulla. Viinaverorahoja saatiin, kun viinan kotitarvepoltto lakkautettiin vuonna 1865 ja tuotanto siirrettiin tehtaisiin, jotka maksoivat valmisteveroa valtiolle. Näitä rahoja palautettiin kuntiin, ja melko yleisesti niitä alettiin käyttää kirjastojenkin tukemiseen ja palkanmaksuun varsinkin maaseudulla. (Ratasvuori 2000, 52.) Kaupunkien kirjastonhoitajat ovat yleensä olleet palkallisia.

8.2 Kirjastotyön hinnoittelu

1920-luvulla koettiin hankalaksi hinnoitella kirjastonhoitajien työtä ja sitä, minkälaiseen työhön sitä voisi verrata. Opettaja ja kirjastonhoitaja Johannes Auerin mukaan täytyisi löytää jokin normi, jonka voisi panna kirjastoväen työnarvon mittariksi. Auer vertasi kirjastonhoitajan työtä toiseen henkisen työn tekijään, opettajaan, jolta vaadittiin jokseenkin sama yleissivistys. (Auer 1924, 270.) Auerin mukaan kirjastonhoitajien aliarvoituun asemaan pitää etsiä syyllisiä kirjastonhoitajista itsestään. Hänen mukaansa suoranainen kansan herättäminen huomaamaan, ettei kirjastonhoito ole mitään puolifilantrooppista yhteiskuntatoimintaa, vaan oikeata työtä, josta kuuluu pyytämättä maksaa palkka. Auer kehottikin kirjastonhoitajia opettelemaan arvioimaan ja hinnoittelemaan työnsä, ja vasta tämän jälkeen voi vaatia, että toisetkin ymmärtävät antaa sille arvoa. (Auer 1924, 270.) Auer mainitsi yhden esimerkin:

Eräs kirjastonhoitaja pelästyi, kun kehoitin häntä vaatimaan 2000 markkaa palkkaa vuodessa 200:n sijasta. Myönsi, että palkka oli korotettunakin liian pieni. Suostui kuitenkin pyytämään ja sai korotuksen.

Samoilla linjoilla on Päivi Almgren vuonna 2005 todeten, että kirjastonhoitajat voisivat ottaa mallia miesvaltaisten alojen duunareista, jotka itsetuntoisesti

hinnoittelevat joka ainoan liikeradan ja ylimääräisen työtunnin (Almgren 2005, 12 - 13).

8.3 Alhaisesta palkasta kirjoittelu mediassa

Alhaisesta palkkatasosta kirjoitettiin myös muiden maiden lehdistössä. Vuonna 1925 eräessä amerikkalaisessa kirjastolehdessä esitettiin kirjastoammatin alhaisen palkkatason syyksi se, että kirjastoalaa niin suuresti kunnioitetaan, että arvellaan sellaisen työn tekijäin saavan riittävän korvauksen tietäessään tuottavansa suurta hyötyä hakematta likaista aineellista etua.

Eräessä toisessa lehdessä muuan amerikkalainen kirjastonhoitaja pisteliäästi huomautti, että kirjastonhoitajille maksetaan vähän, koska yleisön mielestä heillä on niin suuri organisaatiokyky, että yhdellä dollarilla he saavat toimeksi sen minkä muut kahdella. (Kannila 1966, 111.)

Suomessakin on arveltu kunnian korvaavan palkan, sillä kerran perusteltiin erään viraston kirjastonhoitajan alhaista palkkausta sillä, että asianomainen saa nimensä valtiokalenteriin. Erään tieteellisen seuran kirjastonhoitajan melkein nimellisen palkan perusteeksi sanottiin, että hän oli itseoikeutettu arvokkaan seuran johtokunnan jäseneksi. (Kannila 1966, 111.)

Lehtikirjoittelu palkoista on vaihtunut internetkirjoitteluksi 2000-luvulla. Aika ajoin Kirjasto-kaapelin keskustelupalstalla puidaan satojen viestin voimalla surkeaa tilannetta. Keskustelussa vaaditaan palkkapuheiden lisäksi yleensä lisää itsekunnioitusta, imagon kohottamista, metelin pitämistä, paikallisia korotuksia, yhteishenkeä, itsensä esilletuomista, uhoamista, työtaisteluun ryhtymistä, yhtä yhteistä ammattiliittoa ja lakkokenraalin valintaa. Näiden teemojen ohessa pohdittiin laajemminkin julkisen sektorin palkanmaksun perusteita ja asian poliittisuutta. (Alanko, 2008, 32 - 33.)

8.4 Vähäiset ansiomahdollisuudet alalla

Helle Kannila suhtautui aikanaan jo varauksellisesti siihen, ettei ansiotaso kovinkaan paljon muuttuisi seuraavina vuosikymmeninä. Hän totesi vuonna 1924 Nuori Voima lehdessä, että kirjastotyöstä haaveilevan oli syytä varautua siihen, että varsinaisia toimia on vähän, eivätkä ansiomahdollisuudet ole loistavia. Kansankirjastolaki vuonna 1927 ei muuttanut asiaa. Kymmenen vuotta myöhemmin Kannila joutui toteamaan, että tilanne oli jokseenkin samanlainen, mutta yrittää aina voi, koska ”asialleen omistautuneissa kirjastonhoitajissa oli Suomen kirjastolaitoksen tulevaisuus”. (Mäkinen ym. 2009, 765.)

8.5 Palkka lakisääteiseksi 1941

Ensimmäisen kirjastolain säätämisen yhteydessä 1927 kirjastonhoitajien palkat katsottiin kirjaston todellisiksi menoiksi, mutta erikseen ei säädetty, että kirjastonhoitajille oli maksettava palkkaa. Asetusta muutettiin vuonna 1931, jolloin valtion kirjastotoimikunta halusi pykälään 14 lisättäväksi, että kirjaston vakinainen hoitaja ja muut kirjastoammattilliset virkailijat saavat työstään valtion kirjastotoimikunnan kohtuullisena pitämän palkan. Esitys ei kuitenkaan mennyt eduskunnassa läpi. Vasta kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1941, säädettiin, että kirjastonhoitajille oli maksettava palkkaa. (Poteri 1991, 6.) Valtionavustuksiin sisältyi lisäksi ehto, että kunnan kirjastolla oli vakinaistesti palkattu hoitaja, jonka palkasta valtio maksoi puolet (Ratasvuori 2000, 53). Palkattomuus tai palkan pienuus lienee vaikuttanut erityisesti miesten vähäiseen hakeutumiseen kirjastoammattiin. Miesten osuus kirjastokoulutukseen osallistuneista oli vain 12 % vuoteen 1941 mennessä (Poteri 1991, 5).

8.6 Palkkaus nykyisin

Kirjastoammattilaisten palkat maksetaan kunnan verovaroista, ja kaikkien KVTES-hinnoittelun (Kunnallinen ja yleinen virkaehtosopimus) piirissä olevien alojen lähtöpalkat ovat heikot. Tähän on vaikuttanut 90-luvulla alkanut kuntien taloudellisten resurssien puute, valtionosuusjärjestelmän uudistaminen ja kuntien veropohjan heikkeneminen. Keskustasolla tehdyt ratkaisut ja palkkojen korotukset johtavat siihen, että kunnat joutuvat irtisanomaan tai lomauttamaan henkilöstöä. Kunnat soveltavat hinnoittelun palkkahaarukkaa myös hyvin alarajapainotteisesti. Palkkoja on yritetty nostaa niin sanotulla työn vaativuuden arvioinnilla, mutta käytännössä korotukset ovat olleet minimaalisen pieniä, vain alle yhden prosentin luokkaa. Julkisen sektorin palkkojen nostovara tulee jatkossakin olemaan hyvin pieni, jos korotuksia keskustasolla ei saada aikaan. (Myllylä 2000, 12 - 13.)

8.7 Ammatin stereotyyppioita muuttamaan

Kirjaston perinteinen kulttuuri- ja sivistystehtävä on muuttunut moderniksi tiedonvälitys- ja neuvontatehtäväksi. Palkkaus ei kuitenkaan ole seurannut alan vaatimusten lisääntymistä. Miksi naisvaltaisten koulutusammattien palkkausta on niin vaikea nostaa? Mäkisen mukaan (2000, 169) tottumus ja kaavat ovat yksi syy. Huonoa palkkausta perustellaan usein sillä, että se on huono muuallakin. Näin asiasta tehdään ikään kuin selviö. Mäkinen toteaa (2000,169) myös, että stereotyyppiset ajatusluutumat ovat toinen syykimppu: ”kirjastonhoitajat ovat sellaisia ja sellaisia”. Mäkisen mukaan (2000, 169) myös nynnyjä kuuluu ammattikuntaan, ja kirjastonhoitajat ovat vieläkin ikään kuin palveluskuntaa ja heidän kuuluu sellaisina pysyäkin. He jatkavat ikään kuin sitä osaa ja tehtävää, jollaiset aikanaan luotiin diakonissoille ja naispuolisille kansakoulunopettajille.

Monilla naisvaltaisilla aloilla myös vaietaan sivistyneesti eikä ruveta rettelöimään palkan takia (Hokka-Ahti 2006, 4). Oman työn vähättely ja

vaatimattomuus ovat monien naisalojen helmasynti. Poteri (1991, 6) kiinnittää huomiota myös siihen, että kirjastonhoitajat ovat kiinnittäneet enemmän huomiota palvelujen parantamiseen kuin palkkaan. Tietynlainen pyyteettömyys on ollut arvossa.

8.8 Maskuliinisuutta virkanimikkeisiin

Matala palkkataso karsii alalle hakeutuvia ja varsinkin miehiä. Sodan jälkeen miehiä tarvittiin muualle töihin, mutta miesten hakeutuminen kirjastoalalle on vieläkin vähäistä. Nimikkeitäkin on pyritty muuttamaan alan houkuttavuuden lisäämiseksi. Sukupuolen merkitystä kirjastoammateissa on tutkinut mm. Roma M. Harris. Hänen mukaansa ammatin ”naisellisia piirteitä” halutaan häivyttää esim. korvaamalla perinteinen kirjastonhoitaja sellaisilla nimikkeillä kuin tietokonsultti (information broker), informaattikko (information scientist) ja tiedonhallinta- päällikko (information manager). Tuomi arvelee, että näillä ammattinimikkeiden uudistuksilla haluttaisiin häivyttää ammatin pehmeätä ja naismaista luonnetta ja profiloida ammatti tarkoituksella miehiseen ja kovaan tietoyhteiskuntaan sopivaksi. (Tuomi 2010, 59 - 60.)

9 ETUJÄRJESTÖ PERUSTETAAN

9.1 Palkkanormistot puhuttavat

Suomen kirjastoseura perustettiin vuonna 1908. Aattellisen toiminnan lisäksi sen tavoitteeksi asetettiin myös ammattikunnan ammatillisen ja taloudellisen aseman kohentaminen. 1920- ja 1930-lukujen taitteessa kirjastotoiminta kehittyi paljon, varsinkin vuonna 1927, jolloin ensimmäinen kirjastolaki saatiin voimaan. Kunnankirjastoista tuli julkisin varoin tuettuja, ja niissä alkoi työskennellä

ammattikoulutuksen saanutta henkilökuntaa, palkka oli kuitenkin jäänyt vuosisadan alun tasolle. 1930-luvulla alkoi Suomen kirjastoseuran kokouksissa nousta säännöllisesti esiin kirjastoalan riittämätön palkkaus. Käytännön ongelmatilanteissa oli kirjastoseura laatinut palkkasuosituksia, mutta palkkanormiston luomiseksi alkoi olla jo paineita. Haluttiin perustaa etujärjestö, joka hoitaisi palkkauskeskustelut. Sodan puhkeaminen lykkäsi kuitenkin taloudellisia asioita ajavan ammattijärjestön perustamista. (Matilainen 1995, 10.)

9.2 Suomen Kirjastovirkailijayhdistyksestä Kirjastonhoitajaliitoksi

Vuonna 1945 Suomen kirjastoseuran vuosikokouksen yhteydessä päätettiin perustaa Suomen Kirjastovirkailijayhdistys-Biblioteksjänstemannaföreningen (KVY), joka toimisi kirjastoalalla työskentelevien yhteisenä järjestönä. Kirjastovirkailijayhdistyksen tarkoituksiksi hyväksyttiin ”maan kansalaiskirjastotoimen alalla työskentelevien kirjastotyöntekijöiden taloudellisten ja ammatillisten etujen edistäminen” (Matilainen 1995, 10). Pari vuotta myöhemmin mietittiin jo johonkin sopivaan keskusjärjestöön liittymistä.

Liittymistä kuitenkin lykättiin, koska jäsenmaksut eivät riittäneet keskusjärjestölle meneviin maksuihin. Vuonna 1954 Kirjastovirkailijayhdistys liittyi Akavaan. Kirjastovirkailijayhdistys-nimi vaihdettiin Kirjastonhoitajaliitto ry:ksi sääntömuutoksen yhteydessä 1978. Liitto liittyi Akavan erityisaloihin 1990-luvun alussa ja sillä on nykyisin oma jäsenyhdistys Kumula- kuntien asiantuntijat. Kirjastoalalla on tällä hetkellä kolme liittoa, joihin kirjastoalalla työskentelevät voivat halutessaan liittyä. Akavan lisäksi alalla oleva voi valita Jytyn eli Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliiton tai JHL:n eli Julkisten ja hyvinvointialojen liiton.

9.3 Palkkauksen korjaaminen epäonnistuu

1970- ja 1980-luvuilla liitoissa toimineet luottamushenkilöt pohtivat jälkepäin, että asioita olisi voinut tehdä toisin. Matilaisen mukaan (1995, 22) eräät Kirjastonhoitajaliiton liittovaltuustossa ja hallituksessa tuolloin toimineet luottamushenkilöt pohtivat, että 70-luvulla palkkausta olisi ollut mahdollista korjata. Jos vahva ammattiyhdistys olisi osannut vaatia rahaa, se olisi sitä saanut. Kirjastonhoitajat eivät osanneet sitä pyytää, eikä sitä kukaan tullut heille tarjoamaan. Liittokaan ei tuolloin ollut järjestöpoliittisesti tarpeeksi vahva. Energia meni oman toimiston järjestämiseen ja kokousten kehittämiseen. Kun järjestötoiminta oli kunnossa 1980-luvulla, oli muitakin rahan pyytäjiä.

9.4 Lakko vuonna 1984

Kirjastonhoitajien historian ensimmäinen työtaistelu alkoi 3.5.1984, ja se kesti kaksi ja puoli viikkoa. Akavalaisista järjestöistä mukana olivat sosiaalityöntekijät, lastentarhanopettajat sekä lääkärit. Ensimmäisen lakkoviikon puolivälissä työnantaja tarjosi kirjastolaisille yhden palkkaluokan korotusta, jonka liittovaltuusto hylkäsi. Tämän myötä lakko laajeni neljälle uudelle paikkakunnalle ja mukana oli tuolloin 600 liiton jäsentä. Sopimus allekirjoitettiin kuitenkin kahden ja puolen viikon työtaistelun jälkeen. Tähän vaikutti Akavalaisen lääkäriliiton lakon loppuminen, joka vauhditti muitakin Akavalaisia neuvotteluihin. Kirjastonhoitajat pelkäsivät jäävänsä yksin lakkoilemaan ja allekirjoittivat sopimuksen, vaikka lakkomieli rintamalla oli hyvä. He tunsivat tulleen painostetuiksi sopimukseen. Heikkilän (1984, 9) mukaan painostukseen ei olisi pitänyt suostua, sillä palkkaratkaisu ei vastannut läheskään vaatimuksia. Tehdyssä sopimuksessa kirjastoamanuenssit saivat kahden vuoden aikana 300 markan korotuksen, kuin myös sosiaalityöntekijät ja lastentarhaopettajat, kun taas lääkärit taistelivat itselleen 2 500 – 3 000 markkaa lisää. (Sallinen-Mether, T & Hintikka, A-M 1984, 5 - 9.)

9.5 Kolmen liiton ongelma

Kirjastontyöntekijöiden sijoittuminen kolmeen eri liittoon on ongelma. Saman työpaikan työntekijöiden kuuluessa eri liittoihin vallitsee usein kommunikaation puute yhteisten intressien ollessa kyseessä.

Korpisaari näkee (2007, 139) korkeakoulutettujen kirjastonhoitajien alipalkkauksen ratkaisemisyrietykset passiivisena toimintana. Koko alaa leimaa sivistynyt hiljaisuus, kiltteys ja jopa pysähtyneisyys. Korpisaaren mukaan (2007, 139) tavoitteita on pyritty viemään eteenpäin asian tärkeyttä perustellen ja kiltisti pyytäen. Liitot eivät ole pystyneet motivoimaan jäsenistöään yhteisen edun nimissä ja päällimmäiseksi on jäänyt passiivinen ja alistunut tunnelma sekä liitoissa että jäsenistössä.

Korpisaari toteaaakin (2007, 139), että kirjastonhoitajat haluavat pitää etäisyyttä tapahtumiin ja istuskelevat mieluummin rannalla hyvä kirja kädessä ja viinilasi kädessä kuin aktiivisesti ottaisivat osaa toimintaan. Hänen mukaansa tämä on paradoksaalista, sillä sisältäähän kirjastonhoitajuus kuitenkin aktiivisen toimijan asenteen. Kirjastonhoitajan ammattikuvaan kuuluu uteliaisuus, hän haluaa tietää mitä tapahtuu ja ymmärtää omaa itseänsä sekä ympäröivää yhteiskuntaa, sekä puhua muille havainnoistaan.

10 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Menetelmänä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua. Siinä on keskeistä, että tutkija poimii käsittelyyn tutkimuksen kannalta olennaiset teemat, joihin vastaaja antaa haastattelussa oman kuvauksensa (Vilkkä 2005, 101 - 102). Keskeisessä asemassa ovat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Teemahaastattelua suositellaan käytettäväksi silloin, kun tutkittavasta aiheesta ei ole vielä paljon tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Tämän perusteella menetelmä sopii hyvin tähän opinnäytetyöhön, koska aiheesta on niukasti tutkimuksia.

Teemahaastattelun valinta aineistonkeruumenetelmäksi oli perustelua myös siksi, että tällä tavoin pystyi saamaan syvällistä, henkilöiden mielipiteisiin ja arvostuksiin painottuvaa tietoa. Haastateltaviksi valittiin kaksi työuransa kirjastossa tehnyttä kirjastonhoitajaa, koska haluttiin saada selville minkälaista kirjastossa oli työskennellä muutama vuosikymmen sitten sekä se, minkälaiset arvot heille olivat muodostuneet työvuosien aikana.

Teemat olivat seuraavat ja varsinaiset kysymykset löytyvät liitteestä 1.

- koulutus: minkälaiset vaatimukset olivat kirjastoalalle ja minkälaisena haastateltavat kokivat koulutuksen
- kutsumusammatti: kokivatko haastateltavat olevansa kutsumusammattissa ja säilyikö kutsumus koko työuran
- alan naisvaltaisuus: mitä mieltä haastateltavat olivat alan naisvaltaisuudesta ja pitäisikö alalla olla enemmän miehiä
- alanarvostus: kokivatko haastateltavat tulleen arvostetuiksi työssään ja saivatko he arvostusta työtovereilta ja asiakkailta sekä oliko arvostuksella merkitystä
- palkkaus: miten haastateltavat ovat kokeneet kirjastoalan palkkauksen työuransa aikana ja oliko palkalla merkitystä
- edunvalvonta: minkälaista edunvalvontaa työpaikalla oli ja johtiko se mihinkään

10.1 Haastattelun toteutus

Ryhmähaastatteluun pyydettiin kaksi eläköitynyttä kirjastonhoitajaa, jotka suostuivat mielellään haastateltaviksi. Ensimmäinen haastateltavista (H1) oli syntynyt 1934, suorittanut Yhteiskunnallisen korkeakoulun Helsingissä vuosina 1954-1955 ja eläköitynyt kirjastonhoitajan ja osastonhoitajan tehtävistä 1995. Toinen haastateltavista (H2) oli syntynyt 1940, suorittanut Yhteiskunnallisen

korkeakoulun Tampereella 1961-1962 ja eläköitynyt vuonna 2003 kirjastonhoitajan tehtävistä.

Haastattelu tehtiin heinäkuussa 2011 haastattelijan kotona ja tallennettiin digitaalisella sanelukoneella. Haastattelun jälkeen aineisto litteroitiin. Materiaalia kertyi yli kahden tunnin verran. Haastattelut purettiin haastattelurungon teemojen avulla ja hyödynnettiin sisällönanalyyssimenetelmää. Sillä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti ja luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi 2009, 108). Analyysin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen ja tässä tutkimuksessa on tarkoituksellisesti annettu haastateltavien äänen kuulua, ja sen vuoksi heidän näkemyksiään ja kommenttejaan on tuotu esiin tekstissä runsaasti. Syynä tähän on tilanteen ainutkertaisuus ja harvinaisuus, ja se että kumpaakin haastateltavaa on opettanut kirjastoneuvos Helle Kannila.

10.2 Tutkimustulosten analyysi ja tulkinta

Haastatteluvastauksia käsitellään seuraavassa haastattelun teemojen mukaisesti. Samalla pohditaan sanallisesti, mitä tuloksista voidaan päätellä.

10.3 Kirjastoalan koulutus 1950- ja 1960-luvuilla

Molempien haastateltavien perheissä rakkaus kirjoihin syntyi jo lapsena. Sen myötä syntyi myös ajatus hankkia opiskelupaikka ja työ, missä saisi olla kirjojen kanssa tekemisissä. Molemmat haastateltavista olivat suorittaneet opiskelunsa sotien jälkeen, toinen 50-luvulla ja toinen 60-luvulla. Vuodesta 1939 lähtien kirjastonhoitajan pohjakoulutukseksi vaadittiin ylioppilastutkinto tai suoritettu seminaaritutkinto sekä etukäteisharjoittelu kirjastossa. Kurssien keski-ikä oli korkeahko, koska monet opiskelemaan hakevat olivat jo olleet toimessa ja halusivat hankkia kurssin kautta pätevoitymisen.

Yhteiskunnallisen korkeakoulun koulutus kesti vuoden. Haastattelun aikana tuli esille, että vuoden koulutuksen aikana tutustuttiin Helle Kannilan johdolla laaja-alaisesti Suomen kulttuurikenttään: museot, kustantajat, kirjastot ympäri Suomen tulivat tutuiksi.

H1: No, kyllähän sieltä jäi semmosia, tai oli semmosia et ei päässy, varsinkin sielt nuorest pääst just [...] niinku mä sanoin, et siel oli aika iäkkäitäkin ihmisiä. läkäs nyt ei tarkota vanhaa, mut keski-ikäsi ihmisi oli.

H2: Ja kyl, siel tuli niin paljon asioita ja nimenomaan, just se, että käytiin Kansallismuseossakin, jos en mä nyt ihan väärin muista. Käytiin Imatrallakin asti, monessa siellä Karjalan kirjastoissakin, ja mihin kaikkeen me matkustettiin, en enää muistakaan. Kustantajat kaikki käytiin läpi ja mä vaan ihmettelin, sitä että se vaan jaksoi se Kannila, koska hänenhän piti toistaa se joka vuosi sitten, mut aina hän oli yhtä innostunut.

Jo pääsykokeessa testattiin yleissivistystä ja tietämystä kirjallisuudesta sekä sitä, miten seurasi maailman tapahtumia. Testattiin myös sitä, sopiko ylipäättäen asiakaspalveluun.

H1: Joo, siinä oli eri asioita. Kysyttiin kaikkee. Ja semmoinenkin, et mitä runokokoelmia on esiintynyt, tai ilmestynyt, niin kyllähän se osoittaa, et vähän haluttiin tietää, et miten on seurannut kirjallisuutta [...] Et kyl se tietysti oli tärkeä.

H2: Mä muistan, et piti kirjoittaa, et miten uusi asiakas perehdytetään kirjastoon ja esitellään se kirjasto.

H1: Ja kyl siel tehtiin lopputyötkin ja kaikkee.

Käytännössä koko tuon ajan kirjastonhoitajakunta kulki Helle Kannilan käsien kautta ja oli pääasiassa hänen valitsemansa ja hyväksymänsä. Kannila tapasi opiskelijoiksi pyrkijät jo sisäänpääsyutkinnoissa, haastatteli heidät ja oli mukana kirjallisten kokeiden arvioimisessa, sekä kertoi jokaiselle henkilökohtaisesti kokeen tulokset. (Rantakari 11.7.2011.)

H1: Muistan miten onnellinen olin, kun hän kertoi minulle, että vaikka olin kovin nuori, minut oli hyväksytty ”etten hyvän todistukseni takia hakisi muuhun ammattiin”, kuten hän asian ilmaisi.

H2: Mulle on kyllä jäänyt se Kannilan innostus, hän kerta kaikkiaan heittäytyi [...] hän tosissaan siis oli niin innostunut, siis innostunut kaikista uusista asioista.

10.4 Kutsumusammatti

Kirjastotyö kutsumustyönä tarttui Helle Kannilan innostavasta opetuksesta. Ammatti tuntui vievän mukanaan ja täyttävän myös arki-illat ja vapaa-ajan. Opettajan tai lastentarhanopettajan työ, oli vaihtoehtona toiselle haastateltavalle elämänuraksi.

H1: Täytyy kyllä sanoa, että olin kutsumusammattissa, en oli pois vaihtanut ja mielelläni illat uhrasin siihen työhön. Siis lukemiseen ja kaikkien noitten juttujen kirjoittamiseen. Kyllähän mä sitä töissäkin ehdin tekemään, mut tota [...] kyl se on kutsumusammatti. Mitä sil sit tarkoitetaan, onks se joku huono homma vai onks se hyvä asia [...] mun mielestä se on hyvä asia.

H1: Että mitä muuta mä olisin voinut ajatella? No, opettaja. Mut en olis luopunut tästä kutsumusammattistani. Se vei kyllä ihan koko elämän. Ja kyllä mä muistan, kun jossakin matkustettiin näitten kirjastolaisten kanssa, niin hei kato kirjasto. Ja kipin kapin katsomaan mikä kirjasto se oli.

H2: Kyl se on aina ollut [...] siis se, että saa olla kirjojen kanssa tekemisissä [...] kyl se on se kutsumus.

10.5 Kirjastoala on yksi naisvaltaisimmista aloista

Alan naisvaltaisuudesta puhuttaessa tuli selkeästi esille, että tuohon aikaan oli itsestään selvää, että naiset hoitivat kirjastoa. Kirjastokursseille hakeutuneista jopa 88 % oli naisia. Miesten vähyyys alalla ei vaivannut, päinvastoin. Asiat tuntuivat tulevan tehdyksi paremmin naisvoimalla. Toisaalta miesten hakeutuminen naisvaltaiselle alalle ei välttämättä ole ollut helppoa.

H1: Jos mä nyt tosissani sanon, mitä mä ajattelin, niin paremmin se tuli hoidettua ku jos se olis miesvaltainen. Tää on mielipiteeni.

H2: Mullakin on sellaset mielikuvat, että ne ensimmäiset miehet olivat sellasia hiljaisia hissukoita ne miehet, suurin osa [...]No mul oli se viel et ehkä se oli naisvaltasessa talossa vaikea ollaki.

H1: Mä oon tottunu siihen, et naisii on paljon.

H1: Kyl mä oon huomannu, et ku naiset tarttuu asioihin, ni niist jottain tulee paremmin ku miesten.

Kysymys pitäisikö mielestäsi kirjastoalalla olla enemmän miehiä, tuntui jakavan haastateltavien mielipiteet. Miehet kun olivat alalla uusia ja vähän outoja. Kovasti ei miehiä kaivattu kirjastoalalle.

H1: Musta tuntuu, että nää nykymiehet on mukavampii. Olikohan se ittel sit ennen sellanen asenne, et mieskirjastonhoitaja.

H2: No mä sanoisin, et ei mitenkään kauhean välttämättömästi. Jos se nostais teidän palkkoja ni sit sais olla, mut en mä tiedä [...]No miksei tää nyt vois olla semmonen ammatti niinku moni muukin ammatti, et miehiä ja naisia, mut kun se nyt sattumalta on niin, et naiset on innokkaampii kirjastoihmisii. En mä tiedä, se on vaikee [...] Kun tähänkin asti on tultu ilman niin [...]

H1: Toisaalta onks sil sit niin välii onks se mies vai onks se nainen, kun se vaan on sopiva, viihtyy ja muuten.

10.6 Arvostus kirjastoalalla

Helle Kannilan opetus loi tuleville kirjastonhoitajille tunteen siitä, että he tekevät tärkeää työtä. Seniorit ovat tunteneet saaneensa arvostusta työelämässä työtovereilta ja asiakkailta. Toisaalta arvostuksen saaminen ei haastatelluille tunnu olleen kovin tärkeää. Itsestä ja tehdystä työstä ei pidetty meteliä.

H1: Siis mä en tiedä, että mistä se johtuu, mutta ne missä mä olen ollut, ainakin tuolla kirkon näis hommissa, mitä mä oon tehnyt, ni ei siellä tartte olla kun kirjastonhoitaja, niin sä olet hyvin kunnioitettu ihminen [...] Kyl mä olen kokenut arvostusta, mut se johtui siitä, et mullon on niin valtava itsetunto itsellä. Tai siis kun mä tiedän, että mä teen kunniallista ja arvokasta työtä, niin mä en yhtään välitä mitä joku muu siitä sanoo, mä ite tykkään, et se on hienoa ja olen tullut siihen tulokseen, et hyvin monet kunnioittaa sitä.

H2: Nii, mulla on vähän neutraali olo siihen [...] ei kovin alhaistakaan, jos se riippuu sit yksittäisten ihmisten mielipiteistä.

H1: Ja mä olin jatkuvasti vaan sitä mieltä, että jos sä itte tykkäät työstäs ja kehut sitä työtäs, siis en tarkoita että mä teen sitä hyvin vaan, kummosta se on ja mitä siihen kuuluu ja tämmöstä, ni kyl se vaan auttaa.

H1: Kirjasto kokonaisuutena on kehittynyt koko ajan ja ilmeisesti on huomattu, ettei siel ihan kuka vaan voi olla töissä, et niitten on täytynyt opiskella tai jotain. Kuka huomaa ja kuka ei, mut tämmönen olo mulla on.

10.7 Näkemykset kirjastoalan palkkauksesta

Palkkaus koettiin haastateltavien työuran aikana pieneksi, mutta tilanteeseen sopeuduttiin ja elettiin sen mukaan, mitä ansaittiin. Toisen haastateltavan jäädessä kahden alaikäisen lapsen yksinhuoltajaksi, palkasta ei jäänyt paljon mitään käteen. Toisaalta palkka oli toisarvoinen asia, eikä siihen katsottu pystyvän vaikuttamaan.

H2: Pienihän se oli, mutta kyllä mä vaan tulin toimeen sillä, kun ei ole tottunut suuria käyttämään. Nyt vasta, kun siitä palkasta on eläkkeellä niin mieltii, että onpa se pieni. Kyl mä silloin, kun ei ollut lapsia eikä lampaita.. ni mut kyl se varmaan perheen elättämiseen olis ollut tiukkaa..

H1: Palkka oli tosi pieni, et sen mukaan piti siis elää. Et ei voinut ajatella, et nyt mä ostan sitä ja sitä, vaan piti kattoo et kuinka paljon sulla on rahaa ja mihin sä pistät sen. Se piti laittaa siihen mihin se kuuluikin, ja hän (H2), avusti mua sillä tavalla et hän kertoi mun appiukolle, et Antilla (lapsella) ei oo talvikenkiä [...] nauraa.

Työtä ei tehty palkan takia. Tärkeintä on ollut työn mielekkyys ja hauskuus. Sota-ajan nähneet lapset olivat myös tottuneet tulemaan toimeen vähällä.

H1: Mä en koskaan yhdistänyt tätä työtä ja huonoa palkkaa. Siis et kui mä sitä työtä tein, niin mä en yhtään ajatellut, että kuin mä tätä nyt teen, kuin mä niin huonon palkan saan, et mä en yhtään laskenut sen päälle, siis kun se työ oli niin hauskaa..

H2: Joo, mulla ei tosiaan ollut niin suuria rahanmenoja niinku perhettä ja lapsia. Niin tulin toimeen, enkä koskaan kuluttanut sitä rahaa.

H2: Eiks siel joku ollut sanonut, et ei työssä saa niin hauskaa olla..

H1: Ne oli niin kauheen huumorintajuset ihmiset kokoontuneet sinne.

H1: Kun [...] ei ollut tottunut. Mäkin oli sota-ajan lapsi, eihän silloin kelläkään lapsel mittään rahoja ollu, harmaissa villasukissa kuljettiin, kamalaa.

Työpaikalla palkkauskeskusteluja ei juuri käyty. Palkasta puhuminen koettiin toissijaiseksi ja ei-kiinnostavaksi asiaksi. Tyydyttiin siihen, mitä saatiin, ja keskityttiin työntekoon.

H1: En [...] tai muistan että kyllä niistä puhuttiin, mut mun täytyy sanoa, et mä en ollut niin paljon kiinnostunut et mä ..

H2: Palkka on toissijainen vaik se onki tärkeä nii.

H1: Nii ku siin oli koko ajan semmonen olo, et minkäs sil mahtaa kuitenkaan.

H2: Sellanen olo, et periksi annetaan.

H1: Joo periksi annetaan. Mä en ainakaan ollut sen tyyppinen ihminen, et olisin voinut lähteä väittelemään jostain palkoista [...] et tota pitää olla määrätynluonteinen, semmonen jämpä ja kova luonne.

10.8 Edunvalvonta kirjastossa

Yhteisten asioiden ajaminen tuntui vieraalta ja ei itseä lähellä olevalta asialta. Myös vaikutuskanavat ja ammattiyhdistystoiminta koettiin itselle vieraaksi. Ajanpuute ja asian kiinnostamattomuus vaikuttivat myös asiaan. Ammattiyhdistystoiminta-aktiivit olivat vähissä ja edustajaksi piti värvätä joku pakolla työpaikalta.

H1: En mä ehtinyt ajattelemaan semmosta [...] yksinkertainen vastaus [...] mä tein töitä. Ei no totta kai siihen olis voinut, mutta miten?

H2: Ammattiyhdistyksessä [...] en mä muista, että lakko oli. Olikse se nyt farmaseutit ja olikse sosiaalivirkailijat, sairaanhoitajat ja kirjastonhoitajat oli samassa ja oltiin matalapalkkaisia ja yritettiin yhdessä sitten yhteistyötä. Kirjastonhoitajat ei sitten saaneet, ovat jääneet siitä sitten. Näin muistelen historiasta.

H2: Se vaan, et huono on, mut emmä muista et ketään oli sen takia sit menny muuallekaan, enkä mä muista et kukaan olis halunnut mennä näihin ammattiyhdistysliikkeisiin ajamaan näitä asioita [...] ei löytynyt, sinne piti pakottaa.

H2: Ilmeisesti on sellainen luonteenlaatu useimmilla, ettei haluta mennä barrikaadeille, eikä haluta mennä taistelemaan [...] ja monilla, jos oli nuori ja perheellinen, ni piti aika paljon olla poissa Turusta kaiken maailman kokouksissa [...] niin mä ymmärsin. En tiedä, ei vaan ollu semmosia ihmisiä.

Suurin osa kirjastonhoitajista kuului johonkin kolmesta liitosta Akavaan, JHL:ään tai Jyty-liittoon. ”Villejä” eli liittoon kuulumattomia oli vähän tai siitä ei puhuttu ääneen. Liittoon kuulumisen hyödyistä ja siitä mitä jäsenmaksulla sai vastineeksi, oltiin montaa mieltä.

H2: Almanakka. Ei mitään muuta hyötyä. Tuli vaan mieleen, et jos ei olis kuulunut liittoon, niin saisi kuitenkin ne samat palkankorotukset, eikä niitä paljon ollut, tällöinen mielikuva mulla on ollut. Voi olla että muistan väärin.

H1: Mut ainakin sellanen ihminen, joka kuuluu sinne ja kuuluu tänne, se ei ainakaan ole mikään vapaamatkustaja tässä yhteiskunnassa.

H1: No ei se nyt ihan tarkoituskaan, että kaikelle tulisi vastinetta. Eik se oo tarkoitus että kootaan rahaa sinne kassaan.

H2: Mä mietin, et mä olen kerran ollut muistaakseni Teinissä syömässä, ja Akava maksoi sen ruuan.

Kirjastonhoitajien lakko vuonna 1984 koettiin epäkiitolliseksi ja hyödyttömäksi toimeksi, jopa häpeälliseksi. Yleistuntemukset lakkoilusta jäivät sekaviksi. Asiakkaat menivät lakossa etusijalle: heitä palvelivat jotkut salaa lakosta huolimatta. Haastateltavat tunnistavat kuitenkin sen, että jos ei jotakin tee yhteisten palkka-asioiden ajamiseksi, niin ei voi muuta kuin syyttää itseään.

H1: Kyllä mä muistan, että marssittiin. Kun X sanoi, että hän häpesi niinkauheasti [...] En minä tiedä [...] en mäkään kyllä mielelläni olis menny. Tää on kato sellasta porukkaa ettei harrasta tämmöstä.

H2: Mä muistan, että Martin kirjastoa olis pidetty auki. Joku ryhmittymä hoiti sitä, ja mäkin rikoin sitä lakkoa, kun joku välttämättä tarvitsi jonkun kirjan [...] siel oli lakkovahditkin ovella [...] ja piti salaa sujauttaa joku varaus jollekin asiakkaalle.

Tämmösii lakkolaisii me sit ollaan, et asiakat ensin ja ennen kaikkea, ennen kuin oma palkka, ihan hullua.

H2: Silloin saadaan olla sivustakatsojia myöskin palkka-asioissakin, että omaa syytäkin varmaan[...] mut ei se lakkoilu mitään auttanut, ja jotkut nää ammattiyhdistyspomot Akavasta sano sitä, että turha teidän on, et ei se auta mitään. Väitettiinkö jopa, että se on negatiivista...

Palkkojen korotuksista ja ammattiliitoista keskusteltaessa, haastateltavilta tulee ehdotus yhden ison liiton perustamiseksi.

H2: Yksi iso liitto olisi varmaan hyvä.

H1: Miten ne sairaanhoitajat saivat sen korotuksen? Pieni naisvaltainen liitto ei vaikuta mihinkään. Sais olla suurempi liitto.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

11.1 Palkasta ja arvostuksesta

Kirjastotyön muuttuminen vapaaehtoistyöstä palkalliseksi säädettiin laissa vasta 1941. Nykyisin kunnat maksavat hyvinkin erilaisia pohjapalkkoja kirjastonhoitajille, mutta palkat ovat selvästi jäljessä kunnan muista työntekijöistä ja yleisestä ansiokehityksestä. Vuonna 2010 kirjastonhoitajan keskipalkka lisineen kuntatyönantajien mukaan oli 2 438 euroa.

Akavalaisista järjestöistä kirjastonhoitajien rinnalla lakossa 1984 taistelivat lastentarhanopettajat ja sosiaalityöntekijät. Lastentarhanopettajien keskipalkka oli 2 399 euroa vuonna 2010. Naisvaltaisista aloista eniten palkkaansa ovat pystyneet nostamaan sairaanhoitajat, joiden keskipalkka oli lisineen 2 950 euroa sekä sosiaalityöntekijät 2 972 euroa (Kuntatyönantajat 2011).

Palkkahaitarin kasvattamiseen naisvaltaisilla aloilla ei juurikaan ole mahdollisuuksia, koska ne saavat rahoituksensa kunnan verorahoista. Mutta kuinka kauan on uskominen, että kunnan heikko taloustilanne on aina perusteena kohtuuttoman huonolle palkalle? Näin pienen ammattiryhmän palkkauksen merkittävä parantaminen ei heilauttaisi kovinkaan paljon kunnan taloutta. Pieniä korotuksia palkkoihin on saatu työnvaativuuden arvioinnilla ja paikallisin järjestelyin, mutta nämä ovat kasvattaneet palkkapussia vain vähän.

Huolestuttavaa on ollut seurata Suomen kuvalehden viiden vuoden välein tekemiä tutkimuksia ammattien arvostuksesta. Viimeisimmässä 2010 tehdyssä tutkimuksessa kirjastonhoitaja oli sijalla 245. Parannusta arvostukseen tuskin on odotettavissa, sillä vuoden 2001 jälkeen kirjastonhoitajien sijoitus on vain laskenut.

11.2 Koulutuksesta

Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset esteet olivat pitkään naisten kouluttautumisen ja työmarkkinoille pääsyn esteenä. Perheveloitteet sen sijaan on naisilla ollut se tekijä, joka on hidastanut naisten urakehitystä. Miehillä perheen vaikutus on ollut pikemminkin uraa edistävä kuin hidastava tekijä.

Vasta 1880-luvulla naiskasvatuskeskustelun ja yhteiskoulujen perustamisen myötä avautui naisille mahdollisuus tasavertaiseen opiskeluun miesten kanssa. Oppikoulutus ja ylioppilastutkinto eivät kuitenkaan olleet itsestäänselvyksiä kaikille; koulutusta sai vain isommilla paikkakunnilla, ja se vaati kustannuksia. Tyttöjä tarvittiin kotona myös äidin apuna.

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa lehdissä kirjoiteltiin naisille sopivista aloista ja tähdennettiin, että naisten ei pidäkään jäljitellä miessukupuolelle ominaista sivistystä, vaan osoittaa sekä tiedoissa ja taidoissa olevansa jotakin muuta kuin mies. Ensi sijaisesti naisen piti ymmärtää, että häntä odottaa suuri tehtävä kansansa kasvattajana. Yhteiskunnan piti edesauttaa tässä suuressa tehtävässä ja vahvistaa naisen äidillisyyttä kaikin keinoin. Naisten rohkaiseminen tietyille aloille merkitsi sitä, että he pysyisivät poissa tietyiltä aloilta, eivätkä näin madaltaisi palkkoja.

Kirjastonhoitajien koulutus alkoi vaatimattomasti ja ulkomaisia esikuvia mukaillen, mutta alalle pääsyn ehtona oli ylioppilastutkinto (vuonna 1928 - 1939 riitti keskikoulu), tai suoritettu seminaaritutkinto sekä hyvä yleissivistys. Vaatimukseen kuului myös alalle sopivuus sekä se, että pyrki kansaa sivistämään sekä kirjastotyötä eteenpäin viemään.

Lyhyt kurssien jälkeen kirjastonhoitajien koulutus siirtyi vuonna 1945 Yhteiskunnalliseen korkeakouluun ja siitä yliopistolliseksi oppiaineeksi 1970-luvulla Tampereen yliopistoon. Tänä päivänä tutkinnon, joka oikeuttaa hakemaan kirjastonhoitajien virkoja ja toimia, voi opiskella ammattikorkeakoulussa, Tampereen yliopistossa sekä Åbo Akademiassa.

Kirjastonhoitajien koulutus on korkea ja koulutuksen sisältö vaativa. Pätevyysvaatimukset virkoihin laadittiin ensimmäisen kerran jo 1927. Päätoimisilta kirjastonhoitajilta vaadittiin tuolloin yläkansakoulun opettajan kelpoisuus tai keskikoulun oppimäärä sekä valtion kirjastotoimikunnan kirjastokurssi. Pätevyysvaatimusten piti tulla voimaan 1 932 alusta, mutta niitä lievennettiin ja kirjastotoimikunnalle annettiin oikeus myöntää poikkeuksia.

Pätevyysvaatimuksia kirjastoalalle uusitaan aika ajoin. Vuonna 2010 Opetus- ja kulttuuriministeriö tarkensi kunnan kirjastolaitoksen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, ja niiden mukaan 45 prosentilla henkilöstöstä tulee olla korkeakoulututkinto ja vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2 011). Näin korkean koulutuksen omaan henkilön soisi saavan työstään kohtuullisen korvauksen.

11.3 Kutsumuksesta

Tutkimukseni perusteella kirjastonhoitajan ammatti on kutsumusammatti. Kutsumustyössä työn sisältö ja sen asettamat haasteet koetaan mielekkääksi ja palkkaa tärkeämmiksi. Kutsumus on kuitenkin muuttumassa. Ennen vanhaan kirjastotyö on ollut helpommin hallittavissa, aineisto ja työvälineet tulleet helpommin tutuiksi. Asiakkaatkaan eivät olleet niin vaativia kuin nykyisin.

Nykyisin kirjastotyö on pirstaloituneempaa eikä riitä, että kirjastonhoitaja on hyvä yhdellä osa-alueella, vaan pitää hallita asiakaspalvelun lisäksi tietokantoja, kirjastojärjestelmiä, tietotekniikkaa, sähköisiä kirjoja, sosiaalista mediaa ym. Nämä osa-alueet tekevät kirjastotyöstä mielenkiintoisen ja alati muuttuvan, mutta ne vaativat myös kirjastonhoitajalta muuntautumiskykyä ja valmiutta opetella uutta. Monet ”kutsumuskirjastolaiset” kokevatkin uupuvansa jatkuvan uuden opettelun myötä ja stressaantuvansa. Voidaan kai sanoa, että kutsumus on vanhentunut ja maallistunut termi kirjastomaailmasta puhuttaessa, mutta se on edelleen olemassa, jollakin tavoin sisäänrakennettuna kirjastonhoitajissa.

11.4 Naisvaltaisuudesta

Yleisissä kirjastoissa työskenteli tilastokeskuksen vuoden 2010 taulukon mukaan kokoaikaisia työntekijöitä 5 507 henkeä, joista naisia oli 4 340 ja miehiä 1 167. Tähän kuuluivat kaikki kirjastoalalla kokoaikaisesti työskentelevät. (Tilastokeskus 2011.) Voidaan siis todeta, että kirjastoala on hyvin naisvaltainen ala.

Naisvaltaisten alojen alhaisen palkkatason takana on usein ollut vallitseva normi, jonka mukaan naisen työ on halvempaa kuin miehen. Tämä juontaa juurensa historiasta, jolloin mies oli perheen pääasiallinen elättäjä. Teollisuus muutti naisen elämäntilanteen. Se tarvitsi pikaisesti halpaa työvoimaa naisista. Naisten työvoiman halpuus voi juontua siitä, että naisille oli jo maatalousyhteiskunnassa maksettu vähemmän kuin miehille. Toisaalta runsas naisten käyttö työvoimana polki miesten palkkoja.

1800-luvun lopulla yleistynyt naisten naimattomuus pakotti yksinäiset naiset ansiotyöhön. Mm. Amerikan kirjastoihin palkattiin paljon naisia. He hallitsivat järjestyksen ja työskentelivät huokeammalla kuin miehet. Naimaton nainen ei ollut enää perheeseen sidottu, vaan itsenäisesti toimiva, joka myi työpanostaan kuten mieskin.

Nykyisin naisten suurempaan passiivisuuteen ja kunnianhimon puuttumiseen uralla etenemistä kohtaan tulisi etsiä syitä työelämän rakenteesta, nimittäin siitä, että naisille ei tarjoudu riittäviä mahdollisuuksia toteuttaa itseään työssään ja edetä urallaan. Kun mahdollisuudet puuttuvat, alentuu tavoitetasokin.

Kirjastoala on alusta asti ollut hyvin naisvaltainen. Nykyisin ammattikorkeakoulun kirjastolinjalle hakeutuu myös miehiä. Tulevaisuus näyttää, miten tämä vaikuttaa alan palkkaukseen.

11.5 Ammattiyhdistystoiminnasta

Kirjastoammattilaisten kuuluminen kolmeen liittoon on ongelma yhteisten intressien ollessa kyseessä. Lakkoon kirjastolaiset ovat menneet vain kerran,

vuonna 1984. Lakkoa pidettiin onnistuneena, mutta sen lopputulos kärsi. Todellista korjausta palkkavääritymään ei kuitenkaan saatu aikaan.

Voisi kuvitella, että oman palkan puolesta oltaisiin valmiita toimimaan ja ammattiyhdistyksessä olisivat edustajina peräänantamattomat ihmiset. Ihmisten rekrytointi yhteisen asian puolesta ei tunnu kuitenkaan toimivan kirjastoalalla. Kirjastoihmiset seuraavat asioita sivusta ja maksavat pyyteettömästi liiton jäsenmaksun vuosikymmeniä, vaikka liittojen aikaansaamiset jäävät laimeiksi.

Haluttomuus nousta barrikaadeille yhteisen asian puolesta tuli esiin haastattelututkimuksessa. On mielenkiintoista huomata, ettei tilanne ole muuttunut eläköityneiden kirjastonhoitajien ajoista. Barrikaadeille ei olla nousemassa vieläkään, sen sijaan sosiaalisessa mediassa käydään kipakkaa keskustelua alasta ja siitä pitäisikö jotakin tehdä.

Vuoden 1984 lakosta sanottiin, että yhteinen keskustelufoorumi puuttui. Sellaisen, jossa jokainen olisi voinut tuulettaa tuntojaan ja saada henkistä tukea muilta lakkolaisilta. Jos kirjastoalan lakko järjestettäisiin nyt, sosiaalisten medioiden käyttö yhteydenpidon välineenä auttaisi huomattavasti.

11.6 Ammatin tulevaisuus

Kirjastonhoitajuus ammattina on muuttunut Internetin tulon jälkeen voimakkaimmin, kuin koko historiansa aikana. Kirjastojen koneistuminen ei ollut pelkästään hyvä asia, moni näki Internetin tulon uhkana perinteiselle kirjastotyölle. Kirjastojen imago oli jo pölyttyneen lainaston maineessa, joten uuden teknologian myötä ne kokivat uuden nousun.

Tulevaisuudessa kirjastossa voi työskennellä myös eri alojan osaajia kuin pelkkiä kirjastoalan koulutuksen saaneita. Tarvetta olisi ainakin opettajille, mikrotukihenkilölle, sosiaalihoitajalle, psykologille, lastenhoitajalle, media-alan ammattilaiselle ja markkinoijalle. Ongelmana on nimittäin se, että yhdellä kirjastonhoitajalla pitäisi olla kaikki nuo koulutukset, niin vaativiksi kirjaston asiakkaat ovat muuttuneet.

Myös henkilökohtaiseen palveluun profiloituminen olisi tulevaisuudessa tärkeää. Kaikki eivät halua käyttää internetiä ja kone ei korvaa ihmistä. Kirjastostonhoitaja voisi toimia syvällisemmin auttajan ja neuvojan roolissa, hoivatyön lailla. Hoivatyöstähän maksetaan parempaa palkkaakin. Asiakkaita riittää vanhusten ikääntyessä ja kaikenikäisten huonompiosaisten lisääntyessä.

Kunnan kirjasto muuttuu kuitenkin hitaasti, mutta yksi asia ei tule kuitenkaan muuttumaan, nimittäin asiakkaan kohtaaminen yksilönä ja ihmisenä. Se voi tapahtua vain yksilöä kunnioittavassa demokraattisessa instituutiossa nimeltä kirjasto.

11.7 Pohdintaa omasta oppimisesta

Tämän tutkimuksen aineiston keruutyö alkoi kesällä 2010. Näkökulmia opinnäytteeseen kertyi kuusi, mikä on ehkä liikaa ja työlästä runsaan aineiston takia, mutta jokainen näkökulma tuntui silloin relevantilta ja antavan särmää ja avaavan jotakin uutta tutkimukseeni. Ongelmaksi koin jatkuvasti uusien mielenkiintoisten lähteiden löytymisen, jotka täytyi kriittisesti käydä läpi.

Teemahaastatteluun laadin kysymyksiä kaikista kuudesta näkökulmasta, joita tutkimukseni käsitteli. Halusin haastatella kahta kirjastouransa jo taakse jättänyttä kirjastoveteraania ja selvittää, minkälainen paikka kirjasto oli työskennellä heidän nuoruudessaan. Yksi haastattelun ongelmista oli se, että jouduin turvautumaan ja luottamaan haastateltavien muistiin ja heidän muistinsa valikoituihin paloihin menneistä tapahtumista. Ryhmähaastattelu osoittautui tässä tutkimuksessa hyväksi ratkaisuksi, sillä haastattelun aikana toinen haastateltava paikkaili toisen muistiaukkoja ja yhteisymmärrykseen tapahtumista päästi useimmiten sulassa sovussa. Toisaalta haastattelu olisi varmasti ollut erilainen ja henkilökohtaisempikin, jos se olisi toteutettu erillään. Yksityishaastattelu puolustaisi paikkaansa, jos haastateltava olisi kovin estynyt puhumaan seurassa.

Tutkimukseni kvalitatiivisuuden vuoksi sen reliabeliutta on vaikea arvioida, koska haastattelutilanne oli ainutkertainen eikä siis sellaisenaan toistettavissa.

Reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009, 231).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan (Hirsjärven ym. 2009, 232) arvioida siten, miten hyvin tutkija on selostanut tutkimuksen toteuttamista. Tarkkuus koskee Hirsjärven mukaan kaikkia tutkimuksen vaiheita. Olen tässä opinnäytteessä parhaani mukaan pyrkinyt selostamaan tapahtumien kulun ja purkamaan tekstiini haastatteluotteita tuoden näin autenttisuutta tutkimukseeni.

Haastattelukokemuksen perusteella jatkotutkimuksen voisi tehdä nykykirjaston hoitajille, käyttäen samoja teemoja kuin tässä haastattelurungossa. Nykyajan kirjastonhoitajien vastaukset olisivat varmasti erilaisia ja antaisivat osviittaa siitä, miten alalla olevat kokevat tekemänsä työn arvon sekä kuinka pieni palkka vaikuttaa työmotivaatioon. Myös mieskirjastonhoitajista naisvaltaisella alalla olisi mielenkiintoista tehdä haastattelututkimus. Mielenkiintoista olisi myös tietää vaikuttaako kutsumus miesten alan valintaan.

LÄHTEET

- Alanko, O. 2008. Ei kirjastolainenkaan pelkällä kiitoksella elä. Kirjastolehti 100 (5), 32 - 33.
- Asplund, G. 1996. Uran luominen. Miehet, naiset ja johtajuus. Helsinki. Painokaari Oy.
- Auer, J. 1924. Kirjastonhoitajien palkat. Kansanvalistus ja kirjastolehti 9 (6), 270 - 272.
- Almgren, P. 2005. Lemmellä ei leipää osteta. Kirjastolehti 98 (3), 12 - 13.
- Cronvall, A. 1926. Amerikkalaista vai saksalaista kirjastopolitiikkaa. Kansanvalistus ja kirjastolehti 11(3-4), 76 - 79.
- Drake, S. 1980. Kuinka kirjastonhoitajan ammatista tuli naisvaltainen ja alipalkattu. Kirjastolehti 73 (7-8), 372 - 374.
- Eskola, E. 2004. Suositellut, valitut ja luetut. Kirjallisuus kirjastoissa 1918 - 1939. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Heikkilä, I. 1984. Luin enemmän- tienaan vähemmän. Kirjastonhoitaja 11 (5), 9.
- Heikkinen, A; Leino-Kaukiainen P. (toim) 2011. Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hirsjärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki. Tammi.
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus, Oy Yliopistokustannus.
- Hokka-Ahti, R. 2004. Kirjastoammattiin hohtoa. Kirjastolehti 97 (8), 8-9.
- Hokka-Ahti, R. 2006. Tehdään hyvä brändi. Kirjastolehti 98 (4), 4.
- Kaarninen, M. 1995. Nykyajan tytöt. Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 1930-luvun Suomessa. Helsinki. Bibliotheca historica. Suomen historiallinen seura.
- Kaarninen, M & Kaarninen, P. 2002. Sivistyksen portti. Ylioppilastutkinnon historia. Otava.
- Kallunki, V. 2011. Sanomalehti Keski-suomalainen: Kutsumustyön heikentyminen kasvattaa kustannuksia. Viitattu 5.7.2011. <http://www.ksml.fi/mielipide/artikkelit/kutsumusty%C3%B6n-heikentyminen-kasvattaa-kustannuksia/22985>
- Kannila, H. 1966. Kirjastoista kirjoitettua. Kirjoituksia vuosilta 1913 - 1963. Helsinki. Suomen kirjastoseura.
- Kauppinen-Perttula, U - M. 2004. Kutsumus ja uupumus. Teoksessa Henriksson, L & Wrede, S. (toim.) Hyvinvointityön ammatit. Helsinki. Yliopistopaino, 20 - 40.
- Keskiansioita sopimusaloittain 2010. Kuntatyönantajat 2011. Viitattu 27.8.2011. <http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohtaista/tilastot/palkat/keskiansioita/Sivut/default.aspx>
- Kirjastoalan koulutus – ja kelpoisuusvaatimukset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Viitattu 15.8.2011. http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/kirjastoalan_koulutus/index.html

Koivunen, H. 1994. Deweyn rakkausseikkaukset eli naiseus kirjastotyön määrittäjänä. Kirjastolehti 87 (12), 374 - 376.

Korotetut KVTES 2010-2011 palkkahinnoitteluliitteiden mukaiset peruspalkat 1.5.2011 lukien. Kuntatyönantajat. 2011. Viitattu 27.8.2011.
<http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohtaista/yleiskirjeet/2011/Tiedostotyleiskirje0511/0511-liite%203.pdf>

Korpisaari, J & Saarti, J. (toim.) Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Forssa: Kirjastonhoitajien säätiö.

Koulutustavoitteena hengen palo. 2011. Helle-ryhmä. Viitattu 22.7.2011.
<http://www.fl.a.fi/kannila/kirjasto/text16.html>.

Kummala-Mustonen, M & Laitinen S. 1989. Kirjastotyössä vai kirjastossa työssä. Helsinki. Kirjastopalvelu Oy.

Kuntasektorin kuukausipalkat toimialaluokituksen mukaan 2010. Tilastokeskus 2011. Viitattu 27.8. 2011. http://www.stat.fi/til/ksp/2010/ksp_2010_2011-04-20_tau_009_fi.html

Laaksovirta, T. 2000. Olisiko mää vai enk mää olisiko? Teoksessa Niinikangas, V. Näätäsaari I. (toim.) Sivistyksen paikka. Kirjoituksia kirjaston tilasta. Jyväskylä. Enstone, 21 - 33.

Lamberg, S; Pyysalo, R; Tervo, J. 1991. Ammattilaiset. Suomen kuvalehti 75 (49), 20 - 34.

Lappalainen, T. 2007. Kätten työ. Suomen kuvalehti 91 (45), 43 - 54.

Lappalainen, T. 2004. Luottomies. Suomen kuvalehti 88 (18), 18 - 27.

Lappalainen, T. 2010. Valkokaulusten vastaisuus. Suomen kuvalehti 94 (20), 30 - 44.

Lappalainen, T. 2001. Valkotakkien valtakunta. Suomen kuvalehti 85 (13), 22 - 37.

Matilainen, M. 1995. Kirjeystävästä etujärjestöksi. Kirjastonhoitajaliitto 1945 - 1995. Jyväskylä. Gummerus.

Myllylä, R. 2000. Haarukasta mittariin- kirjastoalan palkkamaisemia. Kirjastolehti 93 (3), 12 - 13.

Mäkinen, I. 2009. Suomen yleisten kirjastojen historia. Keuruu: BTJ.

Mäkinen, R. 2000. Kolme toivoa. Signum. 33 (8), 169 - 171.

Nupponen, S. 2011. Keskivertotyyppi tienaa 3000 euroa- katso kaikki palkat. Taloussanomien 7.6.2011. Viitattu 30.7.2011. <http://www.taloussanomien.fi/tyo-ja-koulutus/2011/06/07/keskivertotyyppi-tienaa-3000-euroa--katso-kaikki-palkat/20117894/139>

Ollila, A. 1998. Jalo velvollisuus. Virkanaisena 1800 - luvun lopun Suomessa. Helsinki. SKS.

Oppikoulu. Wikipedia. Viitattu 29.7.2011. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppikoulu>

Poteri, E. 1990. Kirjastoalan opiskelijan muotokuva 50 vuoden takaa. Kirjastolehti 83 (11), 520 - 521.

Poteri, E. 1991. Kirjastonhoitajakoulutuksen pioneerikausi Suomessa 1920-1945. Kirjastotiede ja informatiikka 10(1), 3 - 16.

Ratasvuori, I. 2000. "Kirjasto on kiireimmiten kuntaan laitettava" Kirjastojen kehitys Keski-Suomessa 1860 - luvulta 1920 luvulle. Jyväskylän yliopisto. Suomen historian laitos. Pro gradu-tutkielma.

Saarikoski, S. 1996. Hoiva, turva ja tieto. Suomen kuvalehti 80 (45), 24 - 35.

- Sallinen-Mether, T & Hintikka, A - M. 1984. Luin enemmän- tienaan vähemmän. Kirjastonhoitaja 11 (5), 5 - 9.
- Sattilainen, S. 2001. Kutsumus työssä. Yritystalous (1), 84 - 85.
- Suominen, Outi. 1984. Luin enemmän – tienaan vähemmän. Kirjastonhoitaja 11 (5), 5 - 9.
- Tilastokeskus. 2011. Kuntasektorin palkat. Viitattu 6.8.2011. <http://www.stat.fi/til/ksp/index.html>
- Tuomi, P. 2010. Jokaiselle kirjalle lukija-Jokaiselle lukijalle kirja. Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana. Itä-Suomen yliopisto.Filosofinen tiedekunta. Humanistinen osasto. Kirjallisuus. Lisenssiaattitutkielma.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vatanen, Pirjo. 1989. Ammattikunnan synty. Kirjastonhoitaja 16 (9 - 10), 9.
- Vatanen, Pirjo. 2002. Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi. Yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle. Helsinki: Hakapaino.
- Werkko, K. 1875. Tietoja ja mietteitä Suomen kansa- ja lasten-kirjastoista ynnä luku-yhdistyksistä ja luennoista vuoteen 1875. Jyväskylä. Toimittajan kustantama.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Teemahaastattelun kysymykset

Taustatiedot

Nainen, ikä, käynyt oppikoulun, kirjoittanut ylioppilaaksi, suorittanut Ykk:n vuosina ?

Koulutus

1. Minkälainen pohjakoulutus sinulla on/oli ennen YKK:ta?
2. Miksi hait kirjastoalalle?
3. Oliko koulutukseen vaikea päästä?
4. Koitko hyötynesi koulutuksesta?
5. Jäitkö kaipaamaan koulutuksessa jotakin?

Kutsumusammatti

1. Koitko olevasi kutsumusammattissa?
2. Jos koit olevasi kutsumusammattissa, säilyikö kutsumus koko urasi ajan vai muuttuiko se?

Alan naisvaltaisuus

1. Mitä mieltä olit kirjastomaailman naisvaltaisuudesta?
2. Oliko sinun työpaikallasi miehiä? Jos oli niin missä asemassa?
3. Pitäisikö sinun mielestäsi kirjastoalalla olla enemmän miehiä, ja jos niin miksi?

Arvostus

1. Minkälaisena koit arvostuksen yhteiskunnan taholta?
2. Entä arvotuksen asiakkaiden taholta?
3. Entä arvostuksen henkilökunnan / työtoveriesi taholta?
4. Koitko tekeväsi arvostettua työtä? Mistä se arvostus sinun mielestäsi tuli? Henkilökunnan vai yhteiskunnan taholta tai asiakkaiden taholta?

5. Oliko arvostuksella sinulle merkitystä?

6. Muuttuiko arvostus työurasi aikana? Jos muuttui niin mihin suuntaan?

Palkkaus

1. Miten sinä koit palkkauksen?

2. Miten palkkaus muuttui työurasi aikana? Ja mistä muutokset johtuivat?

3. Miten olisit voinut vaikuttaa palkkaukseen vai olisitko voinut? Koitko että sinulla oli mahdollisuus vaikuttaa palkkaukseen?

4. Keskusteltiin työpaikoilla palkkauksesta? Jos keskusteltiin, niin minkälaisia keskustelut olivat.

Edunvalvonta

1. Muistatko minkälaista edunvalvontaa oli työurasi alkutaipaleella?

2. Kuuluitko liittoon, jos kyllä niin mihin?

3. Kuuluivatko kaikki liittoon?

4. Miten hyödyit liittoon kuulumisesta?

5. Koitko saavasi jäsenmaksulle vastinetta?

6. Osallistuitko lakkoon 1984?

7. Minkälaiset tuntemukset sinulle jäi lakkoilemisesta?

Mitä muuta haluaisit vielä kertoa tai sanoa?